

میکانیزم و ههلوپستین گازی کرنا کهسایه تیان د هوزانین (رۆژ) دا

حه لچه خورشید عه عبدالله

ماموستا

پشکا زمانی کوردی، زانکویا دهوک

هه رنیا کوردستانی - عێراق

حه مدیه حه سه ن محمهد

ماموستا

پشکا زمانی کوردی، زانکویا دهوک

هه رنیا کوردستانی - عێراق

کورتی

میکانیزم گازی کرنا هه و میکانیزم نه وین هوزانان ب ریکا وان دشیت هه می دهم و ههین دنا فهرا ده می بوری و ده می نه و هه فه ره خندا در باز بکه ت، دا کو نه وان کهسایه تیان گازی بکه ت، نه وین هه لگرن ده لاهه تکا ریکه کفه تی و گونجای ل گه ل نه زمونا وی یا هوزانکی. هوزانان نه فان کهسایه تیان گازی بکه ت، دا کو ب ریکا وان هه رزوبوچونین خو دروستبکه ت ل هه مه بهر جیهان و که توارنی تیدا دژیت، نه فه ژ لایه کفه و ژ لایه کفی ده فه دا کو بشیت ده رپینی ژ هه ست و سوزین ناخنی خو بکه ت. نه و جو ره کهسایه تیه دهینه گازی کرن، نه وین رویه کفی وه که فه دنا فهرا بارودوخین که توارنی ده می بوری و بارودوخین که توارنی ده می نه و هه فه ره خندا هه می. د نه فی جزیری گازی کرنا هه یج تیکه هلیه ک و تیکداچونه ک دنا فهرا کهسایه تیا هوزانانی و کهسایه تیا گازی کرنا پهیدا نایه ت، به لکو هه ر نیک ژوان جه و کهسایه تیا خویا سه ره خو دپار تیریت. نارمانجا هوزانانی ژ نه فان میکانیزم گازی کرنا هه مه دا کو ل گه ل کهسایه تیا گازی کرنا باخیت یا تزی به حسی وئ بکه ت، نه هجار ج ب ریکا میکانیزم گازی کرنا نا فی وئ یان کارنی وئ یان رویدانین سه رده می وئ بیت. واته هوزانان ده میکانیزم گازی کرنا، نه فی کهسایه تیه دتیخسته ل ژیر دینا خویا هه فه ره خندا وب نه فی میکانیزم ژی دشیت کهسایه تیه ژ چارچو فی وئ یان میژوو فی ده رپیت و د نا ف هه می ره هه ندین ده مین (بووری، نه و، دا هاتی) دا بلقشیت. ب نه فی ره کی ژی کهسایه تی ب هاری کاریا فان میکانیزم دشیت هه می سنورین ده می ده ر باز بکه ت و چارچو فی ژینگه و سه رده می خو هین بهر ته نگ و دۆرینچکریدا ده رکه فیت و د نا ف هه می چه رخ و سه رده مین میژوویدا ب سه ره سه تی زافی بکه ت. د نه فی فه کولینیدا مه بزافه کیه نه فان میکانیزم گازی کرنا ل سه ر هوزانین دیوانا (رۆژ) پراکتیک بکه ن، و د نه فاندا ئاشکرا بوویه کو پراکتیک میکانیزم گازی کرنا نه وین هاتینه باسکرن دنا ف هوزانین نه فی دیوانی دهینه پراکتیکرن، چونکی هوزانان شیا به نه وان کهسایه تیان گازی بکه ت، نه وین هه مان هه لوپست و نه زمونا وی هه می، نه فه ژی ب ریکا گازی کرن و ده رتیخسته وان ژ ژیدره و سه رده می وان یان سه رده می و سه ره کی دهینه نه فانمان، چونکی نه ف کهسایه تیه دشین ده رپینی ژ نه زمون و هه لوپستی وی ل بهرام بهر که توارنی تیدا دژیت بکه ن.

په یقین کیلی: هوزان، گازی کرن، کهسایه تی، هه لوپست، ماسک.

1. پێشهکی

وووری پهیدا بوین ل گه ل نه و رویدان و هه لوپستین پهیدا بوین ل سه رده می خو فی نه و هه فه ره خندا دروست بکه ت نه و هوزانان تیدا دژیت. تاراده کفی دشین بیژین کو هه تا نه و چ فه کولینین نه کادی ل سه ر هوزانان گازی کرنا نه هاتینه نه فانمان. دیسان مه فیایه نه ف فه کولینه بنته هه یه ک ده سه تی خوانده فانیدا دا کو بشیت فافارتنی وجودا کرنی دنا فهرا هوزانان گازی کرنا کهسایه تیه و هوزانان ماسکیدا بکه ت، چونکی هه ر دوو هوزان ژ لاین پره نسسیقه هوزانین گازی کرنا، لئ لگه ل هندنی ژی جوداهی دنا فهرا واندا هه یه، و مه بفر زانییه ده فه فه کولینیدا نه وان جودا هیهان بهرچا فه کیه ن. بو فی چه ندنی ژی مه هوزانین دیوانا (رۆژ) یان هوزانان (هه شیار ریکانی) (* وه کو نمونه وه رگرتینه ژو بهرچا فه کرا نه وان میکانیزم گازی کرنا نه وین هوزانانی نافیری کهسایه تیه هوزانین خو پی گازی کرن. نه و با به تین فه کولینی بخو فه گر تین نه فه نه : (زارافی کهسایه تیه، تیکه ه و پیناسین کهسایه تیه، مه به ست ژ هوزانان گازی کرنا چیه، تایه ته مندین هوزانان گازی کرنا، جوداهی دنا فهرا هوزانان گازی کرنا و هوزانان ماسکیدا،

نه ف فه کولینه ل ژیر نافونیشانا (میکانیزم و هه لوپستین گازی کرنا کهسایه تیان د هوزانین (رۆژ) دا، بزافه که ب هاری کاریا ریکین وه سفی و شلوفه کاری ژو بهرچا فه کرا گرنگترین میکانیزم و هه لوپستین پیدقی ب گازی کرنا چه ند کهسایه تیان ژ سه رده مین وان یان کهن و بوری بو سه رده می نوی و هه فه ره خ، نه و هوزانان تیدا دژیت، نه و ژی بو گه هاندا نه و هه مه به ست و چه زو ئاره زوا دنا ف ناخنی هوزانانیدا هه می. هوزانان دشیت ب نه فان میکانیزمان جو ره لیکچوانده کفی دنا فهرا نه وان رویدان و هه لوپستین ل ده ف نه فان کهسایه تیان ل سه رده مین وان یان کهن

المجله الاكاديمية لجامعة نورو

المجلد 7، العدد 2 (2018)

استلم البحث في 2018/4/2، قبل في 2018/4/21

ورقة بحث من منظمة نشرت في 2018/6/14

البريد الإلكتروني للباحث: Halima.khorshid@gmail.com

حقوق الطبع والنشر © 2017 أساء المؤلفين. هذه مقالة الوصول إليها مفتوح موزعة تحت رخصة

المشاع الإبداعي النسبي - CC BY-NC-ND 4.0

میکانیزمین گزیکرنی د هوزانا گزیکرنیدا، میکانیزم و هلوپستین گزیکرنا کهسایهتیا ن ژلائی هوزاشان هشیار ریکانیقه).

1. کهسایهتی و هوزانا گزیکرنی

1.1. زارافی کهسایهتی

په یفا کهس بهرامبر په یفا (شخص) دزمانی عه ربیدا دهیت، کو هه فواتایه بو په یفا لاتینی یارسه ن (persona) و په یفا یونانی (proposi) نهوا دوو واتایان بخوفه دگرت، نهوژی روی یان ماسک. دیسان نهف په یفه هه فواتایه بو په یفا ینگلیزی (person). نینسکلوییدا (توکسفورد) ناماژی ددهته په یفا لاتینی یارسه ن (persona) ل گهل په یفا ینگلیزی (person). ههروسا ناماژی ب هندئی ژی ددهت کو په یفا (persona) د دهسته واژه یین دهست نیشانکریدا کو ژلائی (personagrata) و اتا کهس یان کهسایهتیه که په سندرکیفه دهیته بکارینان، بهلی نینسکلوییدا (ویستر) ل دویف وان واتایان دچیت، نهوین په یفا (کهس) د بیاقین جودا جودا وه کو : (ثایی، یاسایی، زانستی، دهروناسی، رهخنا نه دهی) ب دهستخوفه نینان (1). کهسایهتی د زمانیدا ب واتایا ((هه بوونا رفتار و سه رده ریا کهسیه ود واتایا گشتی ژیدا بریتیه ژ کومه کا تایه تمه ندین کو ژ نه نجای فیککه فتننا غه ریه یین فهارتین دهرونی مروفی ل گهل زانستین و هرگرتی (اکنسابی) یین وی د بوارین جیواو زین کومه لایه تی دا په یدا بن ((2). (رونالد هجان) دیارد کهت کو زارافی کهسایهتی په یفه کا ب مه ترسیه، چونکی نهف په یفه برپاردانی و په یوه ندیکرنی و تاکیوینی بخوفه دگرت، نهوین دیت هینشتا نه هاتینه ساغقه کرن (3). بهلی (گرماس- Greimas) ل جھی زارافی کهسایهتی هه ردوو زارافین (کریکار Actant و - زارقه کهر Actor- بکار دینیت. فه کولینا خو ل سه ر کهسایهتی د کهت ل ژیر روانگه یا وان شهش رولین جیگیر، نهوین کریکار دشیت یی رابیت، نهوژی دیت کهسایهتی ب دوو رولا یان زیده تر رابیت، نانکو دیت زیده تر ژ کهسایهتی که ب نیک رول رابیت (4). (الیوت) زارافی (Character) بو سالوخدانا کهسایهتیا درامییا تمام ل بهرامبر کهسایهتیا درامیا تمام (persona) بکار دینیت، کو بتنی هوزانا شانوی دشیت نه فی کهسایهتی دروست ب کهت. نهف هوزانه ژی دشیت نهوینی چهندی دوویات ب کهت کو دمونولوگا درامیدا چ کهسایهتی نین ژ کهسایهتیا هوزاشانی یا جودایت یان یاسه ره خو بیت و نه بیته ماسک بو خویه تیا هوزاشانی بخو (5). دیسان (الیوت) دوانه یا خؤدا یاب ناف ودهنگ (هه رسی دهنگین هوزانی) دیارد کهت کو

2.1. تیگه و پیناسین کهسایهتی

تیگه هی کهسایهتی دنافه را رهخه گرین کهفن و هه شهردا تووشی جودا بوونه کا ناشکرا بوویه. رهخنا کهفن ژی تووشی ناریشا تیکه لکرنی دنافه را تیگه هی کهس (person) و دنافه را تیگه هی کهسایهتی (personage) دا بوویه ل دویف بوچوونا نهوان، نهو کهسایهتین دهیته فهگیران هه ر نهو کهسایهتی بخونه، نهوین دکه تواریدا دژین و دانه به کا رهسن ژ وی که توار، ژه رهندی رهخنا کهفن گه لهک جهختی ل سه ر ساخلهت و رفتار و ناقین وان کهسایهتیا ن دکر. رهخه گر و تیور فانان هه ر ژ سه رده می (نه رستوی) وهتا نه فی سه رده می ژی تیگه هی کهسایهتی ژلائی پیناسه کرن و شلوفه کرن و ناشکرا بوونیشه و هرگرتیه. نه رستو دینیت کو کهسایهتی پیکهاته به کا لوه کیه ژ پیکهاته یین کارئی نه دهی، کو ب شتویه که تمام ژیر تیگه هی کارئی رویدانی دهیته سه بانندن... هه رل دویف نه فی تیگه هی نه رستوی سروشتی رویدانا کوترولی ل سه ر وینه کیشانا کهسایهتی وب پیدانا وی ب ره هندن وی یین پیدفی دکهت (9). (ادریس قصوری) دینیت : ل هه ر ده مه کنی کاری په یوهندی ب کهسایهتی نه ه بیت، ل وی دهی دی نهو کار گه لهک بزه سمهت دکهت، ژه رکو

ئهنجامی کاریکه ربوو و کارتیکرنی پهیدا دبیت، چونکی دهمی نوکه ب ریکا دهمی بووری دهیته ئاراسته رکن و دهمی بووری زی ب ریکا دهمی نوکه دهیته گوهورین، ل دهمی هوزاشان رادبیت ب دووبارکنا فه دیتنا نهوی نشتی بیکول بهری نوکه ئانکول دهمی بووری هاتیه فه دیتن. خویادبیت کلتور نه بتنی هژماره کارین هوزاشانین کهفتن، بهلکو نهو هیزا فهشارتیه نهوا نهگه کارئ نوی ب زنده کرنا واتا پهکی کارلیکرنی د گهلدا بکته، دی نهوی هیزی هه بوونه که هیت. واته ب ریکا کلتوری دهمی نوکه بو خو فه دبیت، چونکی نهو فهواری د ناقههرا کارین کلتوریدا پیکه گریدهت وین تمامه ل بهری کارئ نوی ل سهر بهیه زنده کن(17). مه بهستا سهرکی ژ گازیکرنا که سایه تین کلتوری د هوزانیدا، نهوه ((هوزاشان که سایه تیان گزیدکهت و وهکو رهه ندهک ژ رهه ندين نه زمونا خویا هه فچه رخ بکار دهیته، واته نهف که سایه تیه دینه هویهکا ده برینئ ومژدارین د دهستی هوزاشانیدا کوب هارکاریا وان ده برینئ ژ هزرو بوچوین خویین هه فچه رخ دکته)) (18). ههروهسا داکو نهف که سایه تین کلتوری بین ئاماده د ناف دم وحمی بووریدا یانزی که سایه تین هه فچه رخ، نهوین دهیته گازیکرن ژلاین هوزاشانیه بشین هه فکارین د دووباره کرنا هشیار بوونا که تواریدا و گوهرینا جزین ژایا فه گه رانیدا بکن (19). تا رادهکی دشین بیژین نهف جزره هوزانه ل سهر بنه ماین گازیکر و خرفه بوونا که سایه تیان وردای خوراگرتا وان که سایه تیان بو بجهینانا نه رکن نه زموونا هوزاشانی دهیته دانان. واته که سایه تیه کی دی هیته گازیکرن داکو بته ناقه ندهک وهویهک بو بجهینانا مه بهستین که سایه تیا دووی نهوژی هوزاشانه، لی نهفه وی چندی ناگه هینیت کو ژه پانی که سایه تیا ئیکنی (یا گازیکر) کیم بکته یانزی رؤل و گرنگیا وی دناف دهقی هوزانیدا پشت گوه بختیت. ب فی چندی هوزانا گازیکرنا که سایه تیان نهو جزره هوزانه، نهوا هوزاشان تیدا گازی وان که سایه تیا دکته بین کو هه لگرن ده لاله ته کاریکه قتی وگونجای ب ل گهل نه زمونا وی یا هوزانکی یانزی که سایه تین خۆدان هه مان نه زمون و سه ربورین. هوزاشان په نانی ده ته بهر، ب مه بهستا دروستکرنا هزرو بوچوین خۆ ل بهرامه ر وی جیهان وکتهواری تیدا دژیت ودهه مان ده ژیدا ده برینئ ژ نه خوشی وههست وسوزین خۆ بکته. ههروهسا دینه رۆیه کی لیکچواندنئ دناقههرا کاودان و رویدانین که تواری دهمی بووری وین که تواری دهمی نهوذا، نهفچار چ ب شیوه بهکی نه رینی بیت یان نه رینی (20). ب فی رنگی گازیکرنا که سایه تیان ژلاین هوزاشانی هه فچه رخه دینه

که سایه تی نه بتنی گوتنه کا شیوازگه ریه ونه همی پوینه دانا ره خنه گرانه، بهلکو ژوان ئاریشن گه لهک بزه هته بهینه دیارکن، چونکی ره خنه گر ل سهر بیه رین ده ستیشانکرنا که سایه تی ریکه که فتنیه، ژه رهندی یاب زه هته که سایه تی ژی بهینه ده ستیشانکر. ره خنه گران بزاف کریه نه فی تیگه ی ب ریکا نهوان کریاران ده ستیشانکهن، نهوین که سایه تی ب رادبیت یان بریکا نه رکه و په یوهندی بین وی ل گهل که سایه تین دیترا ده ست نیشان بکن (10). که سایه تی هندهک که سانین ب کاروکیار و ئاخفتن خۆ داستانه کی به ره همدین ب کاروکیارین وان نه کشن (action) دروستدیت وب گوتن وان دیالوک، ئانکو هه فچه یین دهیته گوتن و بجه و نهو ئامرازین کو دینه نه گه ری ئاخفتن وکیارا وان ئارمانج ئانکو (motivation) دهیته گوتن (11). ههروهسا (فورستر) تیگه ی که سایه تی ب ریکا کومه کا په یان ده ست نیشان دکته، نهوژی نهو په یین نهوین باسی که سایه تی دناف رومانیدا دکهن (12). بو نمونه (رولان پارت (R.Barthe - دبیژیت : که سایه تی به ره هه م هینانا کاره کی نفیسینه. واته ناسناما که سایه تی دناف ده قیدا بریکا وان ساخهت و تابه ته مندین دهیته پالپشتکرن بو ناقه کی به ریاسی به لاف کریه، کو بریکا دووبارکرن دئاخفتنیدا به رچا فدیته (13). دیسان دیناسه کرنا توخی که سایه تیندا هاتیه گوتن : که سایه تی بریتیه ژهه بوونا هندهک که سان دبه ره مین نه ده پیدا کو هندهک کارو نه گه ران د ئافرین و نه نجامدهن (14). د پیناسه کا دیترا هاتیه کو نهو که سین دهیته نه فراندن و دداستان و دهقی درامانیدا به رچا ف وخویا دین دبیژنی که سایه تی (15). ههروهسا (جیرار جینیت (G-Genette - که سایه تی ب شوینه وارک ژ شوینه وارین کوتاری ده ژمیریت، به لی ل گهل هندی زی که سایه تی سهر ب کوتاریقه نینه، بهلکو زنده تر سهر ب چیروکیشه به (16).

3.1 مه بهست ژ هوزانا گازیکرنا که سایه تیان چیه؟

بکارهینانا کلتوری د به ره همی نه ده پیدا ب گشتی ود هوزانیدا ب تابه تی، ب دهوله مندترین بابهت دهیته هژمارتن، چونکی دبته پرکه په یوهندیکرنئ دناقههرا دهمی بووری ب کهفتن ودهمی نهو ب هه فچه رخدا. واته هوزانا گازیکرنئ ژ لایه کیفه شکاندن ودهربازکرنا هه می سنور و جهانه دناقههرا دهمی بووری ودهمی نهوذا وژ لایه کی دیشه نهو که سایه تین دهیته گازیکرن دینه سه روکانیا ئیلها ما هوزانی ل دهف هوزاشانی، چونکی ب ریکا وان دشیت ده برینئ ژ ناخ و وژدانا خو بکته. ههروهسا په یوهندی که جه دهلی دناقههرا دهمی بووری و دهمی نوکه دا هه به، نهوژی ژ

ب. نایبیت کهسایهتیا گازیگری ل گهل کهسایهتیا هوزاشانی یاتایهتدا بهینته تیکهه لکرن، بهی هندهک کهسایهتیا شیسهری (هوزاشانی) و کهسایهتیا درامی تیکههلی ٹیک دکهن، چونکی ل دویف بوجونا وان کهسایهتیا درامی بخو دهوزانیدا ب ههست وسوزین خویپن تایهتته ژکهسایهتیا هوزاشانی یاجودایه، یانژی هرر و ههستیکرنا ئەفی کهسایهتیی ل دەمی دناخفتیت بریکا زاری شیسهری یان لیتین وی ئەفی چەندی ئەجمەدەت (23).

ج. هوزانا گازیگرنا کهسایهتیی دیناتدا پیدقیاتیا دەقی بو ناماده بوونا کهسایهتیا میژوویی یان ئەفسانەیی دناستەکیدا یان د چەند ئاستاندا بجهدیئیت، ئەوژی ناماژیهکا میژووییە بیکو مایتیکرن دپهوهندیپن نویدا ل گهل کهسایهتیا هوزاشانی و ئەزموئا وی یا ههچهرخ بهینته کرن، چونکی هوزاشان بهرف ههقه یقینا کهسایهتیی دچیت وهردوو دچارچوئی پهوهندیکا ههفسهنگ یان یا بهرامبهردا دناقهرا ئەزموونین واندا ژ ههفدوو دجودانه. هوزاشان بو نیشاناندا کهسایهتیا کلتوری وهکو نیشانەکا میژوویی جھنافی کەسی دووی (تو) بکار دینیت ول گهل خواندەفانی دناخفتیت. واته ب شیوهه کئی نهراسهتو وخو دئیکهتە دناف سیاقی پهوهندیکا نه کویدا ومه بهستا وی ژ ئەفی چەندی ژی دورستکرنا مژداریهکا جەفهنگیا نهکویره، چونکی هوزاشان ههولنادەت ئەفی کهسایهتیی وهکو کهسایهتیهکا ههفرک یانژی وهکو دهنگه کئی ههفرک بو دهنگی خو ب سه پینیت، ههروهکو د هوزانا ماسکیدا ئەزموئا هوزاشانی تیکههلی و کارلیکرن ل گهل ئەزموون و دهنگی کهسایهتیی دکەت، داکو ئەزموونهکا نوی و دهنگه کئی نوی ژی دورست بکەت (24). خویادبیت دهوزانا گازیگری تیدا جھنافی کەسی دووی ل سهر هه می بوارندا یی زاله، چونکی هوزاشان دگهل کهسایهتیا کلتوریدا دناخفتیت و بو فهگیژانا رویدانین ئەزموئا وی یا کهسوکی پشت بهستنی ل سهر فهگیژانا میژوویی دکەت. ل فیره کهسایهتیا کلتوری د ناف دهقیدا کهسایهتیهکا گوهداره یانژی باس لی دهینته کرن ود ئاستهکیدا ژ ئاستین بنیاتی هوزانیدا بهرجاف و ئاشکرا دبیت. د. گازیگرنا کلتوری و بکارینانا کهسایهتیین وی دئی بیته ئەگهری تیکهه لکرن دەقی کلتوری د گهل دەقی ههچهرخدا، بقی چەندی هوزان دئی واتا بهکا ههچهرخ ب دهستخوفهئینیت کو ژ چارچوئی خوئی کلتوری یی راههستایی وی بزاف دهر دکهفتیت ودبیته دهقه کئی برفینهری خوژان واتایین جوراوجور، واته ژ راههستیان ل دهف واتا یا خویا ئاشکرا دهر باز دبیت داکو دهر بیری ژوان واتایین جوراوجور وده لاله تین ههچهرخین جوراوجور بکەت (25). ه. بوارین

دهر برینهک بو هه لگرتا رههنده کئی ژ رههندين ئەزموونا وی، ئانکو ئالافه کئی دهر برینی و مژدارینیه، هوزاشان دشت هه می سهردم وچهرخان وچهان دهر باز بکەت ب مه بهستا دهر برینی ژ کوردانین کهتواری ههچهرخ. د هوزانا گازیگری تیدا هوزاشان هرزا خو د کهسایهتیه تیندا دکەت یان دئی ناماژی پئی کەت یانژی دئی باسی وی کەت یان دئی ل گهل ناخفتیت. ئەف کارلیکرن دناقهرا هوزاشانی و کهسایهتیندا نایته ئەگهری دروست بوونا ئیکگرتی د نابهرا واندا. ئەو کهسایهتیا دهینته گازیگرن خوژان هه بوونهکا سه به خو وجودایه ژ هوزاشانی، چونکی د ئەفی هوزانیدا هوزاشان باس ل کهسایهتیا هوزانا خو دکەت وژ هه می لایهناشه وهسفاکەت، ئەوژی سهروسجا وناخی وی ددهته دیار کرن، لی ئەف وهسفه ژی یان ب ریکا دهنگی هوزاشانیه ب شیوهه کئی راسته وخو یانژی ب ریکا فهگیزه کئی کو ژ لاین هوزاشانیه دهینته دورست کرن. واته ئەف جوژی هوزانی پشت بهستنی ل سهر شیوازی فهگیژانی یان یی چیرۆکی دکەت. ل فیره هوزاشان کهسایهتیا گازیگری ژ هه می لایهناشه بو خواندەفانی پیشکشیدکەت، وهکو ژ یانا وی یا تایهت و تایهتەندیپن وی یین ئایدیولوژی و دهرونی ول گهلهک جارانی باسی کارین تایهت ب ویشه دکەت، ههر ژهر ئەفی چەندی د ئەفی هوزانیدا دهنگی هوزاشانی بلندتره ژ دهنگی کهسایهتیی وب رهنگه کئی تهمام یی ژی جودایه وب هیچ رهنگه کئی ژی تیکههلی ئیکو دوو نابن.

4.1. تایهتەندیپن هوزانا گازیگری

هوزانا گازیگرنا کهسایهتی وهکو ههر جوره کئی هوزانی خودان چەندی تایهتەندیه، ئەوژی :

أ. بیگومان کلتوری زانستی و ئەدهی و ئایی و میژوویی ههر نهته وهه کئی گرنه کیهکا مهزن دناف ئەده بیدا ههیه. میژوو ب رهنگه کئی گشتی ب سه روکانیهکا دهوله مند ژ سهروکانیین ئیلهاما شعری دهینته هزمارتن. (21) ب تایهتی بو هوزاشانی پشت بهستنی ب سه رپور و کلتوری خوئی نهته وهی دکەت، ل فیره میژوو دبیته ریخوشکه ره کئی دهوله مند بو ئیلهام و ههرگرتا هوزاشانی بو دانانا پهقین هوزانی ب تایهتی بو گازیگرنا کهسایهتیهکا میژوویی. واته هوزاشان میژوویا نوی و ههچهرخ، ئەوا گیانی سهردهمی ب ریکا فهگه ریانی بهروفازی دکەت وجارهکا دی دەمی بوری ئافا دکهتەفه، ئەوژی ل دویف دبتهکا مروفایهتیا نوی و ههچهرخ، هه می ئیش و ئازار ونه خوشی و ئارهزو وخهونین مروفی ئاشکرا دکەت، ئەفه می واتا یا وی چەندی ددهت، کو دەمی بوری دناف دەمی نهودا دژیت (22).

وی یی مژدار و واتادار و هر دهلاهتەکا وی یا بهربەلاف دکەت(29). ی. د هوزانا گازیکریندا دەم ل سەر دوو دەمان دەهینە دا بەشکر، یی ٹیکنی ئەو دەمی بووریە، ئەوئ گریډایی ب کەسایەتیا دەهینە گازیکرن ژلاین هوزاشانی، دەمی دووئ ژئ دەمی نوکەیه ئەوئ کەسایەتیا هوزاشانی هەفچەرخ تیدا بەرچاف و ئاشکرادیت. ب فنی چەندبێژئ پەیوەندی د ناڤەرا کەسایەتیا هوزاشانی و کەسایەتیا گازیکریدا پەیدا دیت. د ئەنجامدا پەیوەندیەکا نوئ د ناڤەرا هوزاشانی و کلتوری ویدا بەرچافدیت، داکو ببیتە پینکافەکا پینشکەفتنی د هونەری هوزانیدا بەرهف دەولەمەندرکنا شیوازین هونەری یین دیتێن داھینانی(30). هوزانا گازیکرنی باھرا پتر شیوازەکی چیرۆکی ب خۆفەدگرت، واتە هوزاشان ب شێوەبەکی درامیی کاربگەر کەسایەتیی گازیکەت بیکو ب ریکا وی باخسیت، بەلکو ب جێبەجێ وی ب خو د ئاخسیت و باس ل ئەزموون و ھەلوئستین وی دکەت. بیدقیە هوزاشان یی ھشیاریت د ھەلبژارتنا ئەوئ کەسایەتیندا، ئەوا بو هوزانا خو گازیکەت، ئانکو نایت هوزاشان ل سەر بنەمای گرنکیا کەسایەتیی ژلاین ھزی و مێژوویشە ب ھەلبژیریت، بەلکو بیدقیە هوزاشان بەری ھەر تەشەکی بەری خو بدەتە گرنکی و گوچاندنا وی کەسایەتیی ل گەل ئەزموون ویا بەقی هوزانا وی، داکو ئەو کەسایەتییە بشیت دەربرینی ژ ناڤەڕۆکا وی یا ھەفچەرخ بکەت. واتە هوزاشان ئەوان کەسایەتیان گازیکەت و ژ ژیدەری وان یی رەسەن و سەرەکی دەر دئسخت، داکو ب ھاریکاریاوان بشیت ئەزموونا خو یا هوزانکی ب رەنگەکی ھەستدار و نازک بو خواندەقانی ڤەگوھیزیت، ئەڤەزی دیتە ئەگەری ھندی کو هوزاشان دەستکاری د پینکەتەیا ھونەریا کەسایەتیندا بکەت .

5.1 جوداھیا د ناڤەرا هوزانا گازیکرنی وھوزانا ماسکیدا

ھوزانا گازیکرنا کەسایەتی وھوزانا ماسکی سەرب ئیک جووری ھوزانیشەنە ئەوژی ھوزانا گازیکرنییە، لەورا زورجاران جوړە تیکەلبونەک دناڤەرا واندا دروست دیت ژ لایخواندەڤانی، واتە ل پینشچاف دوو هوزانین گازیکرینی، بەلی دراستیندا ئەگەر ب رەنگەکی ھویر بەری خو بدینی، دی بینین راستە ھەردوو دکەفنی ژیر ئیک جووری ھوزانی، ئەوژی ھوزانا گازیکرنییە، لی ل گەل ھندی ژئ ھندەک لایەناشە وەگەشئ ئیکن وژ ھندەک لایەنین دیتە جیاوازی دناڤەرا واندا ھەنە. ھەرھەسا ھەمی ھوزانین ل سەر بنەمای گازیکارنا کەسایەتیان ناہنە ھوزانین ماسکی، چونکی دیت ھوزاشان ب گازیکرنا کەسایەتیی رابیت ژ : کلتوری، مێژوویی،

گازیکرنا کەسایەتیا کلتوری د دوخی ھەڤەڤەیشیندا ژلاین رووبەری و ژالبونیشە دناڤ دەقیدا دژیکجودانە، دیت گازیکرن بو ھەڤەڤەیشینی بیت، ئەوژی ب ریکا ئەزموونا وی یا تەڤگەر ببیتە گازیکر، ژبەرھندی ئەڤ کەسایەتییە رووبەرەکی بەرفەرھ دناڤ دەقیدا داگیر دکەت وسەر بەخویا خو ژ ھوزاشانی دپارێزیت. ل ڤیژە ئەڤ کەسایەتییە دەھیتە ڤەگیران و یا ئی دەنگە وبتنی گوھداریا ھوزاشانی دکەت بو ھەر تەشەکی دیتیی، بیکو ھیچ پشکداریەکی یان دژایەتییەکی یان ماییتیکرەنەکی د ئافاکرنا ھوزانیدا دیارکەت. ھوسان ئەڤ کەسایەتییە بئنی کەسایەتییەکا ب دەنگە و گوھدارە وگازیکرنا وی ژئ بو ڤەگەراندنا ئەزموونا وی یە، یان بو ھەڤەڤەیشینی کو دەھماندەمدا دیتە بەلگەھینانەوہ لەسەر ئەزموونا وی ژئ(26). و. ھەڤەڤەیشین ل گەل کەسایەتیا کلتوری ب ریکا گازیکرنی مەبەست پی نەخۆییەتیا کەسایەتیا کلتوریە، بەلکو ل گەل کەسایەتیا خویەتییەکا ھەفچەرخە، چونکی د ئەڤی بابەتیدا ڤەگەراندنا ئەزموونا مێژوویی بو پینشکبشکرنا ئەزموونەکا ھەفچەرخ دەھیتە بکارئینان. ھوسان ئارماب ژ ھەڤەڤەیشینی ل گەل کەسایەتیا کلتوری، خواندنا گوتارەکا شیعریە بو ئەزموونا ھوزاشانی یا ھەفچەرخە، ھەرھەسا بو دووپانکرنا ئەوئ ئەزموونا ھەفچەرخ ب ریکا بکارئینانا ئامازەیین مێژوویی، بەلی ب رەنگەکی کو کەسایەتیا ھوزاشانی ل گەل کەسایەتیا کلتوری تیکەل بیت(27). ز. ھوزاشانین ھەفچەرخ کەسایەتیا مێژوویی ژ ژیدەری وی رزگاردکەن، واتە داڤین وی یین دەلالی یین بەندکری ڤەدکەن، ئەوین گریډایی ب دەم ویندڤین ویشە وئەوئ کەسایەتیی نژیکی ئاریشن کەتواری نوئ دکەن، ب فی رەنگی کەسایەتی دی ل دور ھەفچەرخیی بزافی کەت و ژڤریت، ل ھندەک جارا دی دەلاھتین ژیدەری سەرەکی و ھەڤەڤەرخ پینکە ھەلگرت ول ھندەک جاران ژئ دەلاھتین خۆیین کلتوری ژدەست ددەت و ماسکی کەتواری ھەفچەرخ ویندڤین وی دکەتە بەرخۆ، ھوسان کارلیکرنا وی ماسکی زیدەتر لیدھیت. ل دەمی ھوزانا نوئ ھەمی ئاریشە ونەخۆشی وئیش و ئازارین خوئل سەر ملین وی ددانیت، ژبەرھندی خواندەڤان نەشیت کەسایەتیا گازیکرێ ژ کەسایەتیا ھوزاشانی یا ھەفچەرخ جودا بکەت(28). ح. ھوزاشان دشیت کەسایەتیا گازیکرێ ژ کەسایەتییەکا دەقیما ماددی بو کەسایەتییەکا دەقیما مەعنەوی و جەڤەگی ڤەگوھیزیت، ئەوژی پشەت بەستنی ل سەر بەاین گیانی و دەلاھتین مروڤایی و تاییەتەندیین رەھەندیین ناڤەکی دپەیوەندیین کەسایەتیی یین جەدەلبیدا دکەت، چونکی کەسایەتی بریکا ھەبوونا وی یا ماددی و بەرچەستەکری سەر دەری ل گەل جھی ناکەت، بەلکو سەر دەری ل ژیر چارچوڤی

ئەفسانەیی،... هەند و ژبانی بەدق و بلقشیت و ئاخشتی ژمی بەدق، داکو ئەف کەسایەتیە هیزو شیانین ئی سنور ژ دەریزی بەدقە هوزانا وی و دەمان دەمدا ببنە هاریکار بۆ بەرچاڤکرنا ئەزموونا وی ل سەر مژداری و کارتیکرئی. سەبارەت ب جودا کرئی دناڤەرا هوزاناندا، یانزی دناڤەرا پشکین دەقا و هوزاناندا، ئەوین ئیسەر تیدا ب زمانی کەسایەتیە خو د ئاخشت و دناڤەرا وی هوزاناندا ئەوا ئیسەر تیدا ب زمانی وی کەسایەتیە د ئاخشت، ئەوا وەکو ماسک بۆ خویەتیە خو دەفرینیت، د بواری گازیکرئیدا وەکەڤیەکا شتووی یاناشکرا دناڤەرا هوزانا ماسکی و هوزانا گازیکرنا کەسایەتین کلتوری ب ئاسایدا هەبە. چونکی هەردوو ژلای پرنسپیتە دوو هوزانین گازیکرئیە، بەلێ ل گەل هندی ژمی هندی کەسایەتین ئاشکرا ژمی هەنە کو وەردگریت، ئانکو ل گەل کەسایەتیە جودا و سەرەخو ژ هوزانانی د ئاخشت، جیاوازیەکا کەڤنە و هەرا بەردەوامە، ژەکو ب درێڤاھیا قوناغان دناڤ پەرتووکین ئەڤلاتونی و ئەرسەتوی وین رەخنەیدا دینین، چونکی هوزانان و ئیسەرەن ل سەر بنبەمانی جوداھیا دناڤەرا ژانین ئەدەبی ونە ئەدەبیدا و دناڤ دەقین ئاشکرا وەھەمەرەنگا ئیسین خو ئەنجامدایە (31). بواری وەکەڤیەکا دناڤەرا واندا دسنورداریکینە وب فی چەندی ژمی تاییەتەندی جودابون و سەرەخو بوونا هەرتیک ژوان ژ یادیتەر بەرچاڤکەت. جوداھیا ئیکئی دگازیکرنا کەسایەتیە کلتوریە ژلای چوون و ژالبوون و ئامادەبوون ونە ئامادەبوونیشە د رووبەری دەقیدا بەرچاڤدیت، ئەوژی گازیکرنا چوون زال و ئامادەبە د ناف هەمی رووبەری دەقی هوزانا ماسکید، بەلێ د هوزانا گازیکرنا کەسایەتیە پلەین ئاشکرا بوون و بەرزەبوونا کەسایەتیە گازیکرئی د ژیکجودانە، چونکی دیت ئامازەبەکا مژوووی د شتووی گازیکرنا ناڤی وی ئی تاییەتەندا هەبیت ب بھوژینی و تیکداچوونی؛ چونکی کەسایەتیە هوزانانی یاوەکەڤە بۆ ئەوی کەسایەتیە دەیتە گازیکرنا، داکو هەردوی کەسایەتیەیدا بەرچاڤدیت، یانزی ب وی شتووی بھتە باسکرنا کو گریدی وی بابەتی بیت، ئەوی هوزانانی دقیت دەریزی ژمی بکەت (32). ديسان ژ نیشانین دین جوداھیی دناڤەرا فان هەردوو جۆرین هوزانین گازیکرنا کەسایەتین کلتوریە، ئەوژی ئیک ژوانا گازیکرنا کەسایەتین مژوووی، ئەفسانەیی گازیکرنا کەسایەتە بۆ کەسایەتیە هوزانانی کو هوزانان تیدا ل جھەبە و کەسایەتیە کلتوری ل جھەکی دیتراپە، واتە رووبەری روون و ئاشکرا ئەوان ژیکجودا دکەت، دیتە فی جۆری هوزانا گازیکرنا کەسایەتین کلتوری کو تیدا پالندەری گازیکرئی یان بۆ وەکەڤیەکا یانزی بۆ

هەڤەڤیەتی یان بۆ بەلگەئینانیە، بەلێ جۆری دی ژ هوزانی بیکە کەسایەتیەکا ئیکگرتی دەقیدا بەرۆڤازی دکەت بۆ بیکشانا ماسکی، ئەوی ژئەنجامی ل بەرکرا (تەقصا) هوزانانی ل گەل کەسایەتیە گازیکرنا ئاشکرا دیت. ئەف ل بەرکە (تەقصە) ژمی ب رەنگەکی گشتیە دناڤ دەنگ و ئەزموونا هەردوو کەسایەتیاندا، ژەکو هوزانان ب هوشیاریا خویا هەڤچەڤخە ئەڤی ل بەرکرتی (تەقصی) ئەنجامدەت، داکو ماسک بھتە خۆدیکەکا بەرۆڤازیکرنا پەيوەندی خۆیەتیە هوزانانی ل گەل خۆیەتیە کەسایەتیە دیترا. هەچەندە ئەڤ شتووی گازیکرئی ژناڤەروکا شتووی ئیکئی پەیدا بوویە، لێ ل گەل هندی ژمی هەلگرا سیم و تاییەتەندی جودا و پشکەفتیرە (33). ئیک ژ خالین دین گرنگ بۆ جوداھیا دناڤەرا فان هەردوو جۆرین هوزاناندا ئەو دەهوزانا گازیکرئیدا هوزانان ب ریکا جینەڤانی (ئەو) د ئاخشت، ژەھندی یاب ساناھیە کەسایەتیە هوزانانی ژ کەسایەتیە گازیکرئی بھتە جودا کرنا، بەلێ د هوزانا ماسکیدا هوزانان ب ریکا جینەڤانی (ئەز) د ئاخشت. لەورا زورا ب زەحمەتە کەسایەتیە هوزانانی ژ کەسایەتیە گازیکرئی وەکو ماسک بھتە جودا کرنا. هەروەسا د هوزانا گازیکرئیدا ئەو دەنگی ژ کەسایەتیە گازیکرئی دەدکەڤیت، ئەوہیا تارادەکی خۆدان هەلوپستین گونجایە ل گەل هەلوپستین هوزانانی، بەلێ ل گەل هندی ژمی گیانی خۆی سەرەخو دپاریزیت، لەورا ب رۆلی خۆی جودا ژ هوزانانی و ناخی وی رادبیت. بەرۆڤازی کەسایەتیە ماسکی، ئەوا ب هیچ رەنگەکی ژ هوزانانی جودا نایت وب رەنگەکی تەمام یا وەکەڤە ل گەل هوزانانی، ئانکو ب شتوویەکی ئاشکرا دەریزی ژ لیریکی و خۆیەتیە وی ناکەت (34). ژەڤی ئامازەکینیە کو سەرەرای هندی هوزانانی هوزانا گازیکرنا کەسایەتیە ب شتووی ڤەگراڤە هاندینە، داکو ژ سەردەم و ژیدەری خۆین رەسەن دەرکەڤن و بھتە سەردەمی هوزانان تیدا دژیت ژۆ هندی دا دەریزی ژ هەلوپستی وی ل بەرامبەر ژیان و کەتواری وی ئی هەڤچەرخ بکەن. دەماندەمدا هوزانا گازیکرنا کەسایەتیە ب شتووی ماسک ژمی ڤەھاندیە. ب مەبەستا دپارکرا جوداھیا دناڤەرا فان هەردوو جۆرە هوزاناندا ل دەڤ هوزانان هشیار ریکانی، دی نمونە ژ هوزانین وی وەرگراڤە ژۆ هندی ئەڤ جوداھییە زیدەتر بەرچاڤدیت، ئەوژی هوزانا (گولانجە) ل دەمی دپژیت :

گولانجە..

نە قوربان و ئەزبەنجە.

تیکه‌لی ئیک بین ئانکو د تیکداچووی بن، به‌لی بیکو ئەف فیککه‌فتنه بته ئەگەری
پەیدا بوونا کیاسییه‌کی د دەقیدا، بەلکو دینتە ئەگەری جودابوونا ئەفی دەقی وپه‌یز
ئێخستنا میکانیزمێن گازیکی ل دەف شاعری، ئەوژی ژلانی جه‌ختکر ل سەر
هەر نشتەکی گری‌دای بیت ب که‌سایه‌تی‌هه، وه‌کو ماددا گازیکی بیکو رۆلی ئەفی
چەندی د پروسینسا گازیکی‌دا به‌یتە پشت‌گوه‌ئێخستن(36).

میکانیزم و هه‌لو‌بستین گازیکرنا که‌سایه‌تیا

أ. گازیکرنا که‌سایه‌تی وه‌کو ناف :

د ئەفی جو‌ریدا هوزاشان دینتا خو یان بو‌چوونا خو‌ب گازیکرنا که‌سایه‌تی‌هه‌کی ب
هیز دێخیت، چونکی دینت کو په‌یوه‌ندی‌هه‌ک دنا‌قه‌را باه‌تی وی و ئەفی که‌سایه‌تی‌دا
هه‌ی، هوزاشانی ب خو هه‌ست ب ئەفی په‌یوه‌ندی‌هه‌ک، ئانکو ئەف گازیکرنا نه‌یا
هه‌ست‌یکریه‌ ژلانی هوزاشانی‌هه. هوسان ئەف چەندی وه‌کو پروسینسه‌ک ریک‌خستی بو
بکارتینانا ئەوی که‌سایه‌تی د ناف دەقی خودا نا‌ه‌زمیرت، لی هوزاشان ئەوی
که‌سایه‌تی وەر‌گریت ل دەمی ئەف که‌سایه‌تی‌هه‌ ل گه‌ل هزرا دەقی وی د‌گوه‌جیت،
ژه‌ره‌ندی دێخیته‌ د ناف دەقی خودا. ب فی چەندی هوزاشان بو‌چوونا خو‌ب
بو‌چوونا که‌سایه‌تی ب هیز دێخیت، مه‌به‌ستا وی ژێ باه‌ت ب ره‌نگه‌کی
تێرۆته‌سه‌ل به‌یتە نیشان‌دان.

ب. گازیکرنا کاری که‌سایه‌تی :

ل فێره‌ ئەگه‌ر میکانیزما گازیکرنا که‌سایه‌تی‌هه‌ ژلانی هوزاشانی‌هه‌ د‌شیت رویدانی ب
ریکا ئەو که‌سایه‌تی ب ئەفی رویدانی رابووی بو‌ خوانده‌فانی پێش‌کش‌بکه‌ت وب
ره‌نگه‌کی راسته‌وه‌خو‌ ئاماژی بده‌ته‌ وی که‌سی، لی میکانیزما گازیکرنا کاری
که‌سایه‌تی د‌ی خودانی رویدانی یان ئەو که‌سی پێ رابووی ب ریکا رویدانی ئانکو
کاری، د‌ی وێتی ئەوی که‌سایه‌تی د ناف مێشک وه‌زرا وەر‌گریدا
دروسته‌کته‌. هوسان هوزاشان د‌شیت که‌سایه‌تی‌هه‌ گازیکی ب ریکا میکانیزما کاری ل
ژیر رونا‌هیا ته‌کنیکین جو‌راوجو‌ر بکارتینت، وه‌کو : تیکه‌لکر د ناهه‌را کلتوری
وتشتین نوی وه‌ه‌چه‌رخدا یان‌ژی دروستکرنا دینت‌ه‌کا نوی و هه‌چه‌رخ ب ریکا
رۆلی شلوه‌فکرنا کاری که‌ف، ئانکو هه‌ف‌ژیا رۆلی که‌ف‌ن ژ هه‌می لایه‌نا‌شه. واته‌ د
ئەفی جو‌ریدا هوزاشان ب گازیکرنا که‌سایه‌تی‌هه‌ رادیت ب ریکا ئاما‌زه‌دان بو‌ وی
کاری که‌سایه‌تی پێ به‌رنیاسه‌(37).

گولایه‌..

ئەز کوردم و کوردستایه‌.

گولایه‌..

شو‌رشا پار‌تیزایه‌.

گولایه‌..

ئەزم مه‌حمود ئێزده‌یه‌.

گولایه‌..

دەنگی گاره‌ و مه‌تینیه‌(ل32).

د ئەفی هوزانیدا راسته‌ هوزاشانی که‌سایه‌تی‌هه‌ک نافدار دیافی خه‌بات و شو‌ره‌یدا
گازیکیه‌، ئەوژی که‌سایه‌تی‌هه‌ سەر‌کردی په‌یز و خودان شیان(مه‌حمودی ئێزدی)یه‌، لی
وه‌کو ماسک گازیکیه‌، چونکی فیا‌یه‌ ب ریکا له‌رکرنا ماسکی ئەفی که‌سایه‌تی‌هه‌ ب
ره‌نگه‌کی فه‌شارتی هه‌لو‌بست وه‌زرو بو‌چوونین خو‌ دیار‌بکه‌ت، کو کورده‌ و خه‌لکی
کوردستایه‌ و به‌رده‌وام پێ ل سەر ریا‌زا پار‌تی. وه‌کو ئاشکرا د ئەفی هوزانیدا
که‌سایه‌تی‌هه‌ هوزاشانی تیکه‌لی که‌سایه‌تی‌هه‌ گازیکی بو‌یه‌، چونکی هوزاشانی که‌سایه‌تی‌هه‌
(مه‌حمودی ئێزدی) له‌ر‌خو‌کریه‌، ئەوژی ب ریکا بکارتینانا جه‌نافی (ئەز)، له‌ورا یاب
زه‌مه‌ته‌ فان هه‌ردوو که‌سایه‌تی‌هه‌ ژیک‌جودا‌بکه‌ین.

2. میکانیزمێن گازیکی د هوزانا گازیکی‌دا

سه‌بارته‌ ب میکانیزمێن گازیکی (ئەحمەد مجاهد) ل سەر سی‌ پشکان
دابه‌ش‌ده‌کته‌، ئەوژی میکانیزما نا‌فی دیار ب هه‌می پشکین وی پێن جیا‌وا‌زه‌ وه‌کو :
(نا‌فی راسته‌وه‌خو‌، بنه‌مال (مالبات)، نازنا‌ف)، کو ل سەر ئاستی ده‌لالی وب ریکا
نا‌فه‌رۆکا ئاما‌زه‌ی یا هه‌ر ئیک ژوان جوداه‌یی دێخیته‌ دنا‌فه‌را ئەقان هه‌ر سی
دارشتان‌دا. دیسان ل دو‌یف میکانیزما ئەو رۆلی د گازیکرنا که‌سایه‌تی‌هه‌ کلتوری‌دا ده‌یته‌
نواندن، ئەوژی ب ریکا باسکر ل کارو‌کریارین که‌سایه‌تی‌هه‌ ب شی‌وه‌یه‌کی ئاما‌زه‌ی،
ئانکو ب تنی ئاما‌زه‌ ب کریارین وی به‌یته‌کر بیکو نا‌فی که‌سایه‌تی‌هه‌ د ناف سیاق
هوزانیدا به‌یته‌ ئاشکرا‌کن. میکانیزما سی‌ی ژێ ئەو گوتنا د گازیکرنا که‌سایه‌تی‌هه‌
ده‌یته‌ نواندن ب تنی ب ریکا باسکر ل گوتن‌ین وی، دیسان بیکو نا‌فی وی د
سیاق هوزانیدا به‌یته‌ دیار‌کر(35). لی ل دو‌یف ریکا گازیکرنا میکانیزمێن گازیکی
ماددا گازیکی‌هه‌ دابه‌شی سی‌ پشکان دیت، ئەوژی (گازیکرنا که‌سایه‌تی‌هه‌، گازیکرنا
کاری، گازیکرنا گوتنی (ئاخفتنی)). ره‌نگه‌ ئەف هه‌رسی پشکه‌ دنا‌ف ئیک ده‌قدا

ج. گازیکرنا گوتنا (ناخفتنی) کهسایه تی: :

دژمنان گرتی و بوخاترا کوردستانی جانی خو گوریگری ب مهره ما که هشتن ب نارمانجاخو، لی ئەگەر سەری وی بخو پیخه مەتی کوردستانی تیجیت، ئەفجا نهو دڤیت کوردستان (خەج) ئازاد بکەت ب هاریکاریا کوردین شورشگیر (سیابه‌ند) ژ هەمی نه‌هەزو نه‌یارین کوردان (پەزکویی) دویرکەت. ل دویشدا مەبه‌ستا هوزاشانی ژ گازیکرنا کهسایه‌تیا سیابه‌ندی بو فنی مهره‌می بوویه، ژه‌رکو خو وه‌کو (سیابه‌ندی) دینیت وه‌کو کو شوره‌شگیره‌کی کورد مرادا وی بجه‌نه‌هاتی، دهمی دپژیت :

له‌ورا ئیروؤ..

هیشیا ژ ین دادان ناکەم

هەگەر سەری من ئی چیت !! (ل 10)

گازیکرنا کهسایه‌تین (له‌علیخانا هه‌سه‌داغی، سادق، شرین، فه‌رهاد، خەج، سیابه‌ند)
هوزاشان ب ئاشکرای هه‌لوپستی خو ل هه‌مه‌ر کهسایه‌تیا (خەج و سیابه‌ندی) پیشاندايه، له‌ورا د هوزانه‌کا دیترا هه‌رب وی مهره‌می ناڤی ئەفان کهسایه‌تیا ل گەل ناڤی چەندین کهسایه‌تین دیتر ژی دینیت، ئەوانا ژی دناڤ کلتوری کوردیدا ناڤوده‌نگیا خو هه‌یه وچەندین داستان و سه‌رهاتی ل سەر کهسایه‌تیا وان هاتینه شینسین وه‌گیان، بو نمونه د هوزانا (زێار) دا هوزاشان ناڤین ئەوان کهسایه‌تیا گازیکرنا و دپژیت :

هه‌یلن.. هه‌یلۆ

فنی ژناین.. فنی فلینبازی

له‌علیخانا هه‌سه‌داغی..

بو (سادق) ره‌فاند و بر

هیشین دلنی وان کوشتن و

خوین لیکره هه‌لم و خويسار

هه‌یلن.. هه‌یلۆ

شاهنی بیه‌خت شرین د کوچکی دا فه‌شارت

فه‌رهادی چیا دسومی

دا بو گه‌رده‌نا شرینی بکه رستک

لین مخابن..

باڤی مرنی لینی بوو مپه‌شان

ئەف جۆره ده‌یتنه‌نواندن دەمی هوزاشان گوتنه‌کی بکاردینیت، کو په‌یوه‌ندی ب کهسایه‌تینه هه‌یت، ئەفجار چ کهسایه‌تی بخو گوتیت یازی بو وی هاتینه ئاراسته‌کرن، ویا باش ئەوه ئامازه بو به‌یتنه‌دان، داکو کارئ ئەڤی گوتنی بیته‌کاره‌کی تیکه‌ل. واته‌ کارلیکره‌کا ئازاده ل گەل کوردین ده‌قی وئاماده‌کرن و دروستکرنا وئینی کهسایه‌تینه د ناڤ هزرا وهرگیردا. ئەف جۆره گازیکرنه‌ ژی تا راده‌کی یا هه‌ره‌مه‌کیه (اعتباریه) چونکی پشت به‌ستنی ل سەر بێردانکا وهرگری دکەت. دیسان نه هه‌ر گوتنه‌کا د هوزانیدا ده‌یتنه‌بکارتیان دیته‌ میکانیزما گازیکرنا کهسایه‌تیا خو‌دانا وی، ئەڤه‌ژی ناھیته‌ هه‌مارتن کجاسی د شیوازی گازیکرنا کهسایه‌تیندا؛ چونکی ئەڤ چەندە ل دویڤ بیدڤیاتین ده‌قی دمیبت بو ئەو کهسایه‌تیا گازیگری و رداڤ هه‌فکاریا وی د به‌ره‌مه‌ینانا ده‌لاه‌تا ویدا (38).

میکانیزمین گازیکرنا کهسایه‌تیا ئیلاڤی هیشیار ریکانیه

هوزاشانی هیشیار ریکانی ده‌وزانین خودا چەندین جۆرین کهسایه‌تیا گازیکرنه وشیایه هه‌لوپستی خوژی ل هه‌مه‌ر هه‌ر جۆره کهسایه‌تیه‌کا گازیگری ژی بدته‌ خو‌یاکرن، هه‌روه‌کو شی ره‌نگی ل خواری به‌رچاڤ :

گازیکرنا کهسایه‌تیا (خەج و سیابه‌ند)

ل ڤیره هوزاشان گازیکره‌ته هه‌ندە کهسایه‌تیا کو د ناڤ کلتوری کوردیدا ناڤ و ده‌نگین خو هه‌یه، بو نمونه ده‌وزانا (بوچی گەلو) (39) (*) دا دپژیت :

دا ژيانا خو هه‌ژین فه و

ل سەر واری خو هه‌چەرم

!!

دا ئەز ئیروؤ شاخین په‌س کیوپی بشکینم..

سیابه‌ندی فه‌گەم، خه‌جوکی ین مراد نه

دا وان و سییان بزنان

بو ژینا نوی رزگارکەرم !! (ل 9)

ل ڤیره‌دا هوزاشان دوو کهسایه‌تی ژ کلتوی ئەده‌نی کوردی گازیکرنه، ئەوژی (سیابه‌ند و خەج) ن، هه‌ردوو د به‌رنیاسن کو ئەڤیندارین ئیکودوو بووینه. هوزاشانی ب شاره‌زایی مروڤی کورد لیکچواندیه ب سیابه‌ندی و نه‌یارونه‌هه‌زین کوردان لیکچواندیه ب په‌زکویی و خه‌جی ژی ب کوردستانا جوان لیکچواندیه و وه‌سا دده‌ته دیارکرن کو تولا هه‌می ئەوان کوردان دئ فه‌گەت ئەوین کو ب ئازایانه خو له‌رسینگن

نوی فەدگێریت، کچهوان داستانا وان یانهفینی ل وی سەردەمی کەفن ب رەشبینی
 ونەخوشی بدوماهیك هاتیە، ب هەمان شیۆه یا وی ژمی ل سەردەمی وی یی
 هەفچەرخ دئ ب دوماهیك هیت، هەرۆکۆ دگەهیتە دوماهیكا هوزانی ودیژیت :
 ((داستانین ئاشقین بەری/ من کره ستران و زیار/ بۆ نەشی نوی فەلوراندن)).
 ئەف داستانه بۆ کەسانین نەو و ئەفیندارین ریکا سەرخووبوونی، من وەکو سترانهک
 بۆ جیلنی نوی فەلوراندیه داکو هەم ئاگهه ژ دیرۆکا خۆ هەبیت و هەم ئازراندنا
 هەستین وانە، کو ئەفنی دیرۆکی بەردەوامی هەبیت و نەهیتە ژناقیرن .

گازیکرنا کەسایهتیا (قازی محەمد) :

دەئەفی جۆریدا هوزاشان ب گازیکرنا کەسایهتین دیرۆکین بنافودەنگ رادبیت ژ
 سەردەمی وان یی بوری ب تاییهت ئەوین رولهکی مەزن و بەرچاف دناف دیرۆکا
 کەفنا گەل و نەتەوێن کورددا گیرای. واتە نافنی وان ب دەربازبوونا قوناغ و
 سەردەمین دیرۆکین کەفن دناف بەرپەرین دیرۆکا مللەتیدا هاتیە تومارکن بۆ
 سەردەمی خوینی هەفچەرخ، داکو ب ریکا ئەوان دەریزی ژوی مەبەستا ناخی خو
 بکەت ئەوا وی دقیت بگەهینیت. بۆ نمونە هوزاشان دەوزانا(دەنگەک ژچوارچرا)دا
 گازیکەتە کەسایهتیهکا دیرۆکیا گەلەک بناف و دەنگ دناف بەرپەرین دیرۆکا مللەتی
 کورددا، ئەوژی کەسایهتیا پێشەوا (قازی محەمد)ه ل دەمی دیژیت :
 دیرۆکی گۆت : -

ئەز پاناڤا چوارچرامە

بێهتا ئاگرێ نەورۆزی و ئاقبێستامە

لانداکۆمارا ساڤا و پێشەوامە

دئ کاروانی سەرفەرازا

ل سەر ریازا پێشەوا بێتە ئازا

دوژمن نەشین..

ریکا ژینی لی بێرن. (ل 15- 16)

ئاشکرایه هوزاشانی دئەفی پارچە هوزانیدا بناف گازی کەسایهتین نەکره، بەلکو
 گازی کارئ وی کره، واتە ئەو کارئ کەسایهتی یی رابوی و یی بەریناس بووی
 دناف دیرۆکا مللەتیدا. ئەوژی پێشەوا و سەرکردەیی مەزنی کورد (قازی محەمد)ه،
 کارئ وی ژمی دھیتە هژمارتن گزیکترین خالا گۆهورینی ددیرۆکا مللەتی کورددا؛
 چونکی بۆ جارا ئیکتی ددیرۆکیدا شیاپه کومارەکا کوردی بنافی (کومار مهاباد) دا

بابەلیسکەکا ساروبار..

فەرهاد بۆ مرنی هەلبژارت..

.....

کۆشیهکی پیر..

شاخهک فەوزارته سیابهندی زافا

ژۆردا هاقیت..

نیچیرئ نیچیرقان هەنگاقت..

بەری رۆژ بچیتە ئافا،

خەجۆ رابوو ب لەزوبەز

کەزی و بسک و وەرپسین حەفت گوندا ئینان

هەمی پیکهه گریدان و داهیلانە بنی بەحرئ

دا سیابهندی قورتالکەت

ئەوژی ل سەرئ سیانی..

نەگەهشتە چ دەرافا.

حەتاکو دگەهیتە ئەفان دیران ودیژیت : -

داستانین ئاشقین بەری

من کره ستران و زیار..

بۆ نەشی نوی فەلوراندن!! (ل 118-119-120)

دئەفان دیرین هوزانیدا هوزاشانی چەند کەسایهتیهکین نافدار دناف کلتورئ کوردیدا
 گازیکرینه، ئەوژی(لەعلیخانا هەسەداغی، سادق، شرین، فەرهاد، خەج، سیابهندن).
 هەرۆکۆ ئاشکرا ئەف هەمی کەسایهتین نافبری دناف مللەتی کورددا ب نەگەهشتن
 ب هیشی وئومیدین خۆ دەبریناسن هەرچەندە ئەوان بزاقهکا زورا مەزن کره و ب
 هەمی هیزو شیانین خو وب هەر ریکهکا هەمی هەولداپه ئارمانجا ناخی خو بچیبین،
 بەلی ب مخابیشە ئەو هەمی رەنج و ماندیوونا وان بەرئاف وئی مفا چوو ونەشیان ب
 کەیفخوشی بژین. مەبەستا هوزاشانی ژمی ژ گازیکرنا ئەفان کەسایهتیا ب ژ سەردەمی
 وان بۆ سەردەمی خوینی نەو یی هەفچەرخ، ئەو دەکو دەریزی ژ رەشبینیا وی
 بکن، چونکی دژمنی هەمی بزاف و هەولین وی تەپەسەرکینه و بوویه ریکر دیرکا ب
 دەستشەئینانا ئارمانجین وی دا، ژبەر هندی بارودوخی خۆ و بجه نەئینانا هیشی و
 ئومیدین خۆب یین وان لیکچواندینه، هەرۆکۆ ب شیۆی ستران و زیار بۆ بەرەبانی

بمزرینیت ل فیره مه به سستا هوزاشانی ژ گازی کرنا کاری ئەفنی کەسایەتیی ئەوه کو هندی دژمینی ملهاتی کورد بزافنی بکەت دا رینکی لی بگریت و نه هینلیت سەر به خوویا خو وەرگریت وب ئازادانه بژیت، نه شیت ئارمانج و پیلانا خو بجهینیت؛ چونکی ئەو کاری کەسایەتیا بهیز و خودان شیان (قازی محمەد) ئەنجامدای و ئەو رینازا ل سەر دەستی وی پهیدا بووی و دناف بهر پهرین دیرۆکیدا تومار بووی دئی هەتا ئەفنی سەر دەمی ژێ هەر یابەر دهوامبیت هەتا کو ملهاتی کورد ژێ وهکو هەر ملهاتەکنی دی ب ئازادی بژیت و سەر به خووی و مافین خو بدهست خۆفه بین.

گازی کرنا کەسایەتین (خانی موکری، قازی محمەد، عەمی گوزئی)

گەلەک ژ کەسایەتیین دیرۆکی ئەوین ژ لاین هوزاشانی هەتایه گازی کرنا، داکو ژ سەر دەمی خۆنی بووری دەر بازین و بهینه سەر دەمی هەفچه رخی هوزاشان تیدا دژیت و دەر پهرینی ژ وئ شورهشا د ناخی ویدا پهیدا بووی بکەن، بەلنی بو گەهاندنا ئەفنی مه به سستی هوزاشانی نەب تئی پشت به ستن ل سەر گازی کرنا ئیک کەسایەتی کرێه، بەلکو دهه مان دەمدا چەندین کەسایەتی گازی کرێه دا هەمی پیکه بئنه سەنگەر و بهرسینگی دژمینی بگرن و پاشقه فهگەرینه فه، هەر وهکو د هوزانا (هەسپ) دا دبیژیت:-

خانی موکری..

شوونواری کەلها دمدمی

جارهکا دی نژانده فه.

ئیرۆ دمدمه.. دمدم

هەسپیی کبید دا چوارگافی

ل شه رگه ها شه ری بندهست و زۆرداران

(قازی) ل چوارچرا رابوو

.....

ئالا رەنگین هەلایه فه.

عەمی گوزئی..

دهست دایه گوزئی پوولایی

.....

دوژمینی ره فه.. (ل 45 - 46)

باپیر.. باپیر

دیرۆکا کەفن چەرخنی

حنگینای شیر و تیرانه

شیره کچی روپس

ددهست عەمی گوزئی دایه..

جەللادی سەری فیلانە.

.....

کەچەلوکی ل سەر سینگی ئی توری نی چ ئالانە.

تیرهك ژ كهانیڼ زینى فری..

چهرک و دل سومتن.. کونکرن..

ب دویف بستهکى فهکرن

د په‌لادانکا نه‌فینیدا ته‌ف براشتن

ب دزیشه هنارتنه زیندانا مەمی ئالان(ل42).

ل فیره ژى هوزاشانى دووباره كه‌سايه‌تيا(عمى گوزى) ژسه‌رده‌مى وى ښى بورى
وكه‌فن گازيكره؛ چونكى فيايه بهيته سه‌رده‌مى وى ښى نه‌و وه‌فچه‌رخ ونونهراتيا هر
ناكه‌كى كورد ده‌يزو شياناندا بكه‌ت، ژبه‌ركو نه‌وى هيزه‌كا راده‌به‌ده‌ر هه‌بوو ودشيا
سه‌رى فيلا بريت. كه‌سايه‌تيا (كه‌چولوك) ژى ئاماژه‌يه بۇ كه‌سانڼ نه‌شياو كو ب
كارى مال ويرانكرنى ل سه‌ر كوردستانى رابوين و مروفيڼ كورد، نه‌وين به‌رگريڼ ل
ئاخا كوردستانى دكه‌ن ښى هيج نه‌گه‌ره‌كى ديار كه‌تينه دزینداناندا وئاخا كوردستانى
پيدفى ب كه‌سانڼ خه‌باتكه‌رو خودان مافه، به‌لگه بۇ فنى چهندى ژى نه‌وه ده‌مى
هوزاشان دپيژيت((ب دزیشه هنارتنه زیندانا مەمی ئالان)) بۇ مه‌رما هندی كو
زين(كوردستان) ه وگازيدكه‌ته كه‌سايه‌تيا كلتورى (مه‌مى ئالان) كو ئاماژه‌يه بۇ
مروفين خودان هه‌لويست وخه‌باتكه‌ر بۇ ئاخا كوردستانى. واته ب شيژه‌كى
راسته‌وخو كه‌سايه‌تيا (زینى) گازیكره داکو ئامازى بده‌ته (كوردستانى) وده‌مان
ده‌مدا كه‌سايه‌تيا (مه‌مى ئالان) ژى ژسه‌رده‌مى وى ښى كه‌فن وپوورى گازیكره، داکو
بريكا فان هه‌ر دوو كه‌سايه‌تيان بشيت دهربرينى ژوان كه‌سين ل سه‌رده‌مى خو
بكه‌ت، نه‌وين خه‌باتكه‌ر وخه‌مخور و نه‌فیندارين وه‌لاقى خو، نه‌وين وه‌كو وى ښى هيج
گونه‌هه‌ك كه‌فتينه دزینداناندا، به‌لكو ب تنى گونه‌ها وان نه‌و بوو د نه‌فیندار بوون.

گازیكرنا كه‌سايه‌تيا (چارلس سوینى) :

هوزاشانى كه‌سايه‌تيا نافدار د ديروكيدا جنه‌رالى نه‌مريكى (چارلس سوینى) د هوزانا
(هیرۆشبا) دا گازیكره وديپيژيت :

چارلس سوینى،

ده‌ما ژ فروكڼن كوژه‌ك

بو‌ميين نه‌تۆمى باراندين

ويسكى فه‌دخوار

وه هنر كر ښى ل به‌ر فلمه‌كى جه‌نگى و

هیرۆشبا سينه‌مايه.

نه‌فروكه ژى..

كوردستان هیرۆشبايه!! (ل33-34)

د نه‌فنى پارچه هوزانيدا هوزاشان ب گازیكرنا كه‌سايه‌تيا سه‌ركرده‌كى له‌شكه‌رى ښى
بناف وده‌نگ ديروكا سياسيدا رابوويه، نه‌وژى (چارلس سوینى) يه، نه‌وى ب
بو‌ميا نه‌تۆمى هيرش كره سه‌ر ئيك ژباژيرين يابانى ښى بناقى(ناغازاكى) ل
سالا(1945) ب مه‌به‌ستا ب دومه‌يك ئينانا شه‌رى جپانې دووى. هه‌روه‌سا
هوزاشانى نه‌ف كه‌سايه‌تبه گازیكره؛ داکو ليكچواندنه‌كى دناقه‌را كوردستانى
و باژيرى (ناغازاكى) دا دروستبكه‌ت؛ چونكى نه‌و كوردستان ب هه‌مى گوند
و باژيرين خو‌فه بوويه هیرۆشبا و كه‌فتيه ژير بو‌مبه‌بارانكرنا فروكڼن رژيا به‌عسه،
ديسان فيايه ليكچواندنه‌كى دناقه‌را كه‌سايه‌تيا (چارلس سوینى) و سه‌ركردين رژيا
به‌عسا ژ لاپن زولم وزوردارين وښى وژدانينه‌ه دروست بكه‌ت. ل فیره هوزاشانى
نه‌ب تنى وه‌كو ناف گازی كه‌سايه‌تې كره، به‌لكو ده‌مان ده‌مدا گازی وى كارى ژى
كره، نه‌وى كه‌سايه‌تى پى رابووى ژ تالانكرن و ويرانكر و ژناقه‌رنا باژيرى هیرۆشبا
وكوشتنا هژماره‌كا زور ژخه‌لكى باژيرى نافبرى. واته ناف و كارى كه‌سايه‌تې هاتينه
گازیكرن و كارى وى ژى وه‌كو كارين حكومه‌تا به‌عس وه‌كو ئيك ده‌ننه قه‌لمدان،
ده‌مى حكومه‌تا به‌عس گوند و باژيرين كوردستانى بو‌مبه‌باران كرين وخه‌لكى كورد و
هه‌ژار مال ويران وده‌ره‌ده‌رى

ولاندين دهره‌فى بون ب نه‌گه‌رى نه‌وى زولم وزورداريا ب سه‌رى وان هانى.

گازیكرنا كه‌سايه‌تيا(هلاج)

ل فیره هوزاشان گازی كه‌سايه‌تبه‌كا ئابنى دكه‌ت كو خودان نه‌زمون و سه‌روره‌كا
بنافوده‌نگه و كه‌سايه‌تيا ئابنى ب هه‌لويسى خوښى شوره‌شگرېشه ليكچوانديه، داکو پتر
نيزيكى مه‌رم ومه‌به‌ستا خو بيت، بۇ فنى چهندى ژى په‌ناښى دبه‌ته‌به‌ر ناښى
كه‌سايه‌تبه‌كى كو دناف ميژوويا سوفيه‌گرېندا يابه‌رناسه. بۇ گازیكرنا كه‌سايه‌تېڼ
ئابنى ژى ((هونه‌رى گازیكرنا كه‌سايه‌تېڼ ئابنى ژى ده‌ننه هژمارتن ژ باه‌تڼن گرنگ
كو د ده‌مى نه‌ودا باهرا پتريا هوزاشانڼن عه‌ره‌بى بخو‌فه مژيل كرينه و ره‌نگه‌دانا وى ژى
دناف به‌ره‌مڼ واندا ښى ديار و به‌رچافه، كول نېشا دووى ژچه‌رخن بيستى هاته دناف
هوزانا عه‌ره‌بدا)) (40). ژ كه‌سايه‌تېڼ ئابنڼن هوزاشانى گازیكرن، نه‌وژى كه‌سايه‌تيا
(حسين كورى مه‌نسورى هلاج) ه كوژ كه‌سايه‌تېڼ نافداره وديافنى ئابنيدا كه‌هشت
بۇ په‌له‌كا به‌رز دئاښيدا. ل فیره هاتيه‌گازیكرن، داکو نه‌و مه‌به‌ستا هوزاشانى دڤيت

وئە دەبیدا یاب نافودەنگ بیت، داکو یا هاریکاریبیت ل گەل ویدا بۆ گەھاندنا مەبەستا
وی پێ هەمی. نمونە ژھوزانین ھوزاشانی پین کو ئەف جۆرە کەساتیە تیدا ھاتیە
گازیکرن، ئەوژی ھوزانا ل ژیر نافونیشانا (دەنگەک ھات من) ھ، کو تیدا ھوزاشانی
ب ریکا ئەو دەنگی ژھمەکی دوبر ھاتیە گوھێ وی گازی چەند کەساتیەتێکان دکەت
ودبیزیت :

دەنگەک ھات گوھێ من ..

ژ ئەوروپا .. ژ رۆژنافا

وی دەنگی گوت :

یەلماز گۆنەیی ئیرو میفانی دۆموس و بۆدلیرە

ل گورستانا پێشەوا ..

ھەموو دیمەن بوونە فلمین سینەماپی

فلمی (ریگە) ریکا ژینیی ..

دا ئەم لێ باژۆن پینگافان.

فلمی (دوژمن) دوست و دوژمن ژیک فافارتن،

ئەم کرینە شارەزایین تەف پانافان.

فلمی (جەلەب) ھاوارا تەف ھەژارانە

پین ئەفرو ب تەفئەک ئالوز کەتین دافا.

ھاوارا ئاھا بندەستە ..

یاترس و برس لێ بووی میفان

پا ھێژ ناھی وی نەکەتییە ناف چ نافا (ل 101)

ھەرھوکە یا ئاشکرایە ھوزاشانی چەند کەساتیەتێکان نافدار دیبانی ھونەر و ئەدەبیدا
گازیکرینە، وەکو (یەلماز گۆنەیی، دۆموس، بۆدلیرن، داکو بھین و دەرپرینی ژ رەوشا
نەۆ یامللەتی کورد و ئاھا کوردستانی بکەن، بتایبەت دوویاتی ل گازیکرنا کەساتیەتیا
ھونەری (یەلماز گۆنەیی) بریکا ناف و کاری وی دکەت، ب تاییەتی بەرھەمەن وی پین
بناف و دەنگ، وەکو فلمین سینەماپی (ریگە، دوژمن، جەلەب) ددەتە دیارکرن، کو
مروفت دشیب ب ریکا ئەفان فلان ب رەنگەکی دروست و ژ نێزیکەتێ ناگەھداری
ئەوان کاودان و رەوشا مللەتی کورد تیدا دەر باز دبووی بیت. واتە ئەو دیمەن
ورویدانین دناف ئەفان فلاندا دەینە نیشاندان و دیتن ھەمان دیمەن و رویدانین
نەخوش و دلەتەزین کول کوردستانی دەینە رویدان. مەبەستا ھوزاشانی ژ

بگەھینیت بەرچاڤکەت، ئەوژی ل گەھک جارن بریارین دادوهران نەددروست
نین، چونکی وەکو ئاشکرا بووی (ھەلاج) ی راستی بۆ خەلکی دکوت و بەرچاڤدکر
لەورا بوویە گۆنەھکار ل بەرچاڤی وان و دەنجامدا ل بەرامبەر دادگەھا بەغدا
راوہستایە، لێ دادگەھ ژ ل سەردەستی دادوەر (ابو الفجل جعفر) ل دلوغان و
ھوقانە بوو، لەورا ب دلوغانی ژ بریارا ئەشکەنجەدانی ل سەر (ھەلاج) ی دا ول
دویشدا بریاردا کەلەخی وی سۆژن و خولیا وی ژ ھافیتە درووباری دیکلەدا، بەلێ
دەمی ھوزاشان دبیزیت ((خولیا کەلەخی ھەلاجی ل سەر دیکلەیی یاژ خەلکی بوویە
پر))، دقیرەدا (پر) نەب و اتایا فەرھەنگی دەیت، بەلکو مەبەستا ھوزاشانی
دروستبوونا شیوہ و رییازا (ھەلاج) یە کول سەر راستیی سەری خۆدانا سەر کۆد
رییازا سوڤیگەریدا گەھشتبو بدوماھیک پلە. ھوزاشانی کەساتیەتیا (ھەلاج) ی دایە
دیارکرن بۆ گوتنا راستیان خۆ ئەگەر سەری مروفی ل سەر وی راستیی ژ ناڤچیت،
ھەرھوکە ھوزاشان دەوزنا (راستیبیز) دا دبیزیت :-

ھەلاجی ژ ..

راستی بۆ خەلکی رۆن دکر

دادگەھا ھۆف ..

ب قامچیا گیرە ل سەر پشتا ویکر ..

پشتی ھەردوو دەست لێ برین

سیدارە کر.

کەلەخ لێ سۆت ..

خولیا وی ھافیتە دیکلەیی

وہسا ھزرکر ھەلاج مر !!

لێ خولیا کەلەخی ھەلاج

ل سەر دیکلەیی ..

یا ژ خەلکی بوویە پر !! (ل 158)

ئاشکرایە کەساتیەتیا (ھەلاج) ی ھاتیە گازیکرن، داکو ببیتە پرەک ب دریزاھیا دیرۆکی
و سەردەمان بۆ خەلکی کو ژلاین تارین و نەراستی دەر بازی لاین روناھیی و راستیی
بین .

گازیکرنا کەساتیەتیا (یەلماز گۆنەیی، دۆموس، بۆدلیرن)

ل قیرە ھوزاشان گازی چەند کەساتیەتێکان نافدار دکەت، کۆد بیانی ھونەر

دا هوزانان پى قههيم
داكو بشيم هو تورينى..
ل ناف كوچكا نهفينداران
سترانا پى فهوريم.

هوزانان شيت وشهيدانه
هر ب ليئين ته بين نازك
تهف هوزان وهلهبسترين!!

هونهرمهاند لال وكوره(ل26)

خواديبت نهف گازيكرنه گازيكرنا گوتاريه، چونكى هوزانان كهسايهتي بخو گازی نهكړه، بهلكو ل جهمي هندى گوتنهكا وي گازيكره، داكو نهو تاخفتنا فهارقى دناف ناخى ويدا هه و نهشيت ب ئاشكراني بيژيت، بريكا وي گوتنى ب رهنهگهكى روھن وئاشكرنا بو بهرامبهري خو بيژيت. واته ل دهمى گوتنا بناف ودهنگ ياكهسايهتيا نافدار ديباخي نهديهيدا (نهفلاتون) ديبژيت ((هوزانان شيت وشهيدانه)) دقيت في مهبهستى بو خو بخوازيت؛ چونكى دهمى مروفهكى شيت دناخيت چ كهسهك هزر دناخفتنا ويدا نا كهت وچ سزايهك بو نينه وهسا زى هوزانان مروفهكى شيت وشهيدايبت ونهو تاخفتنين ديبژيت ژنهجامى دينانې بيت وچ سزا ودويشچوونكه بو نهبيت. ههرديسان هونهرمهاند زى ب كهسين كهرول ليكچواندينه؛ چونكى هونهرمهاند زى وهكو نهوان كهسانه ههر چ تشتى دناخى ويدا هه و دقيت بيژيت، ب رهنهگهكى ويړهك ويكو ژ كهسهكى بترسيت بريكا هونهري خو دهرديت و ديبژيت، كچاوا مروفتين كهرولال دشين بريكا ئامازهيان دهرپيښى ژ مهبهستا خو بكن، ل فيره هوزانان ئامازهدياه فان جوړه كهسان، داكو بدهته دياركن كو نهوژى وهكو فان كهسانه دشيت مهبهستا ناخى خوب ويړهكى بيژيت، ههرچهنده تاخفتنا وي قهدهغه زى، بهلى ب ريكا هوزانين خو ههر ديبژيت بى كو ژ كهسهكى بترسيت.

گازيكرنا كهسايهتيا (جهگهروين)

نهف كهسايهتية ژ كهسايهتيز خودان ههلويستين بهرخودان وشورهشگيرو نشتيانپهروه دناف دوزا ملهتي كوردا، چونكى هوزانان دينيت نهف كهسايهتية دشيت دهرپيښى ژ ههلويستى وي بكت، لهورا ب گازيكرنا نهف كهسايهتية دهورانا (ستيرا گهش) دا رابوويه، ل دهمى ب گازنده ديبژيت :
مه پيڅه گازيكر :

دروستكرنا وينهكى ليكچواندينه دناقهرا واندا؛ چونكى ههرنيك ژوانا جوړه سهروړهكى بهرچاف دكهت. ههرومسا هوزانان بى بهردهوامه ل سهر گازيكرنا كهسايهتيا هونهري (بهلامز گونهى) ل ژير دهنگهانا وي دهنكى ژ دويرفه دهينته گوڼى وي ودبيژيتي :
گوټ نزيكه،

دى شفشين زيندانا دورگا ئيرالى شكين.

هو خهلكينؤ..

ل تهنگافيان مه سينه ما و نهكنه دقين.

لى ل خوشى و بهرفرههيان..

دهما روژا نوو دهليت،

ههزارين وهكو بهلامزى دى مه ههين

سهربهستى بو بيته بووك

كوردستان بو بيته زافا(ل102).

هوزانان فياه ب هاريكاري گازيكرنا كهسايهتيا هونهري (بهلامز گونهى) دى، دياركهت كو نهو رهوشا خراب وبهرتهنگ نهوا ملهتي كورد تيدا دهر بازديت، يانيزيكه بهرف نهمانيقه چيخت و نهو شفش و زنجيرين دوربيچكرنا ملهتي كوردا دى هينه شكندن و دى ئازاديت وب سهربهستى ژيت. هوزانان كهسايهتيا (بهلامز گونهى) ژ سهردهمى وي بى بوورى بو سهردهمى خوځي ههچهره گازيدكهت، دابته نيشانا ئازادين بو ئازارندن ونويكرنا هيڅى و ئوميدين ملهتي كورد بهرف هاتنا ژيانهكا نوى و خوش ل ژير ئالايڼ ئازادين؛ لهورا ديبين سهربهخوبون ب بويكى ليكچوانديه و ولاتى خو كوردستانى ب زافاي ليكچوانديه .

گازيكرنا كهسايهتيا(نهفلاتون)

د پارچه هوزانهگيدا هوزانان بو دهرپيښى ژمهبهستا خو ب گازيكرنا تاخفتنهكا نافدار رابوويه، نهوا ژلاين كهسايهتيةكا بهرنياشقه هاتيه گوتن، نهوژى ل جهمي گازيكرنا كهسايهتية وهكو ناف بنتى گازی گوتنا وي دكهت، نهف چهنده زى دهورانا (بهياشا من) دا بهرچافديت، دهمى ديبژيت :

كاننه پهيف؟

چ بنقيسم؟

په بئين شرين قهدهغهنه!!

لاش و جەندەك تیندا پەرن!! (ل28)

ھوزاشانی کەسایەتیا (کۆلۆمبوس)ی، ئانکو (کریستوف کولومب)ی، ئەوی کیشوهری ئەمریکا قەدیتی و پاشی خەلکەکی زۆر بەرەف و یرئ چوین ول جھەکی نەنیاسدا بەردەوامی ب ژیان و ژیارا خودای و هەتا وی رادەوی کو نەو ئەف کیشوهرە بوویە پێشکەفتیتین وەلاتین جیانی و زلەیزترین وەلات ل جیانی کو دشیاندا یە وەلاتین زلەیزین ئەوروپی بیخیتە ژیر دەستەلاتداریا خو وحوکی ل هەمی جیانی بکەت و شیا روکیتان دروست بکەت و بزافکرە بەرەف بانێ هەیفی یچن. ھوزاشان ب ئاشکراپی ددەتە دیارکرن، کو دروستە ئەو زانا و ھزرمەندین بھیزو خودان زانست و زانین ھەنە، بەلجی دەمی دبیژیت ((من ژئ دقیت سەرەست بژیم)) ددەتە خویاکرن کو ئەو خوشی و سەرەستی خەلکی وی دەقەری تیندا دژیت مەژی دقیت و مە مافی ھەمی ب سەرەستی بژین. دەمی ھوزاشان ددەتە دیارکرن کو سپیووستان خاکا باب و باپیرین مە داگیرکرن و ئەم نەزانکرن. ژەرھندئ یە ئاستی رەوشەنبیری و خواندنا مە نەگەشتیە وی رادەوی ئەوی ئەو پینگەھشتین و ئەو مژیلی کافلکاری و مال ویزانکرن نە و خەلکی مە بەرداینە چول و چیا و ئاوارەکرە و خۆینا خەلکی مە ب رەنگی سورئ زەریا یا ئەتەنتیک لیکچواندیە، کو ژەر مال ویزانی و کوشتنا خەلکی مەب خۆینا مە دناف زەریا و اندا رەنگەدا یە. ئەف چەندە ژئ مافی ھەمی مروفانە کو ب ئازادی و سەرەستی بژین.

گازیکرنا کەسایەتیا (گالیو)

ھوزاشان دھوزانا (راستینژ)دا کەسایەتیا (گالیو)ی وەکو ناف و گوتار ژئ گازیکرە، چونکی ھوزاشان ب نافوگوتنا کەسایەتین دەستپێدکەت، کو :
گالیوگوت :

ئەف ئەردە بێ گروڤرە
ل دور روژئی و خوە دزفرە.
دادگەھا بیدا فەرماندا :
ژ گوتنا خوە وەرە خواری
نەکو ل ژفانا و بیە ئەف سیدارە.
گالیوی گوت :
راستە..راستە
ئەردی راوەستایە و راستە

"جەگەر خوین نامری!!"

تو ساز و قەلەمی
تو بۆ چافین ھوفان کەلەمی
دئ مینی سەرفەراز
ئەو چاوا لیدانا دلئ تە راوەستا؟
ئەو چاوا قەلەمی خوە بەردا ژ دەستا؟
بەری پەیدا بیە..
ژ ھەلبەستین تەرا خوەش ئاواز
تەریبا (سەروا ئازادیی) قەژوارت
ژ مەرا بوو رنیاز (ل51-52)

ل فیرە ھوزاشان ب ریکا گازیکرنا کەسایەتیا ھوزاشانی کورد (جەگەر خوین) ی فیایە ھەلوپستی خۆ بەرچافبکەت بکەت کو ھوزانین جەگەر خوینی ئاوازین شوەرش و بەرگەپینە ل بەرامبەر دژمنین ملەتی. و ئەگەر جەگەر خوین چوو یە بەردلو فانی خودی لئ ھوزانین وی نەمرینە و ھەردەم دئ دساخین و بووینە رنیاز د ریکا ئازادیی و سەرخۆبوونا ملەتی کوردا .

گازیکرنا کەسایەتیا (کۆلۆمبوس) ئانکو (کریستوف کولومب)

ئەف جۆری گازیکرن ئەوان کەسایەتیا بخوڤە دگرت، ئەوین رولەکی مەزن دپێشکەفتنا زانست و زانیندا ھەمی. واتە ب ریکا دیرین ھوزانی گازی فان جۆرە کەسایەتیا ن ژئ کرە. بۆ نمونە ھوزاشان د ھوزانا (سپیوووست) دا ب فان دیرین لخاری دیارکری و ب شییوی دیالوگنی ل گەل کەسایەتیا نافدارد (کۆلۆمبس) دناخفت و گازیدکەتی :

ھۆ کۆلۆمبس..
ئەو گەمییا تو بیتھانی
ئەفرۆ سارۆ خەک مەزە
مروڤین تە..
بئ چوونە سەر بانێ ھەیفی
ھینستا و یتەر دئ فرن.
من ژئ دقیت سەرەست بژیم
لەو ئەتەنتیک وەکو رەنگی من بئ سۆرە

روژ ل دۆر ئوردی دزفره

دهما رینای بهر لنگین خوه

گوئی : لی ههر ئورد دزفره

نه ب منه.. ئورد دزفره و گرۆفره!!

ئا هۆسا گالیلوی گونههکاره..

"راستیپۆی کولافخواره" (ل157)

ئەفجا رابن دەستەلین..

کاوی ئاسنگەر نەمریە

هەر یەك ژ وه کاوهیەکه

رابن دەستین هەف بگرن

سەرین ئەژدهاگان بېرن

دقیت بمرن..دقیت بمرن..

دی هیزا یەکیتیبا مه وان برینیت..

وان مرینیت.(ل23)

د ئەفجی پارچه هوزانیدا هوزاشانی کەسایەتیا(کاوی ئاسنگەر) گازیکیه، چونکی ل دەف ملهتی کورد ئەف کەسایەتیه هینای شورهشگری و نازادییە و دههماندهمدا نیشانا خۆ زرگار کرینه ژ زولم و زوردارین. ئەگەری گازیکی ژێ ئەوه داکو بیته پالدهرەکی بهیز بۆ ملهتی کورد، داکو دەستا ژ خەمساری بەردەن و پرابه سەرخۆ بۆ بەرسنگرتنا دژمەنی درندهی خۆین میژ، هەروەکو دیاره هوزاشانی کەسایەتیا (ئەژدهاک) ی ژێ گازی کرپه، ئەوی قیایه بریکا ئەوی کەسایەتی دەبرینی ژ زولم و زورداریا ل سەردەمی خۆ بکەت، ئەوا ب سەری ملهتی وی دەیت ژلاپی دژمنیه، چونکی هەرمان زولم و ستەما ئەژدهاکی دەمی بووری دوباره دیتەفه، بۆ بەرچاقرنا ئەفی هەلوستی کەسایەتیا(کاوی ئاسنگەر) ب نەمری ددەته دیارکرن، ژێرکو هەر تاکەکی کورد دناخی خۆدا خۆدان ساخهتین(کاوی ئاسنگەر) ه و دوپاتدکەت کوب یەکیوون و یەکگرتنی دشین بگهینه ئارمانجین خۆ وب فی ریکی دژمن و نەیارین کوردان دی ژناچن و نامین. واتە ل قیزه هوزاشانی کەسایەتی بناف گازیکیه. هەردیسان هوزاشان دهورانا (شانۆ)دا گازی هەمان کەسایەتی دکەت و دینۆیت :

بژی کاوه..

بژی نەورۆز

با بژی ژینا سەربەستی.

بەر هیفیه دەرین شانۆگههێ قەبن

تیرۆژین گەشین ئەلندی..

رووین شانۆفانا گەستی. (ل155 – 156)

ل قیزه کەسایەتیهکا نافدار دیبافی زانستی گەردوونناسیدا، کو هەتا نەو نافی وی وهکو ستیرهکا گەشه دیبافی فەدیتین زانستیدا ل هەمی جیپانی هاتیه گازیکرن ئەوژی (گالیلیو گالیله) ی نیتالیه. مەبەستا هوزاشانی ژ ئەفی گازیکرن ئەوه، کو ل سەردەمی وی ژێ هەر کەسەکی راستی دینۆیت دیتە قوربانی ئەوی راستی هەروەکو زانانی بەریاس (گالیلیو)، هەرچەندە ل دەستیکی ژ راستیا ناخفتنا خۆ لیقهبوو ل پشتی زالیوونا فەرمانا دادگههێ ل سەر وی سەپاندی وداکو ژ سزانی مرنی زرگاربییت، بەلی ل گەل هندی ژێ نەشیا راستی دناخی خۆدا فەشیریت و بۆ خەلکی دیار نەکەت، بەلکو ئاشکراکر وگوت ب تاییەت دەمی دینۆیت(لی) هەر ئورد دزفره/ نه ب منه..ئورد دزفره و گرۆفره)) و ژ ناخفتنا خۆ لیقهنبوو، بەلکو یی ژدبوو ل سەر فەدیتنا خۆیا زانستی؛ لەورا ل دوماهی دادگههێ ئەو گونەهبارکر و بریارا سیدارهدانی بۆ وی دەریخست، بتنی گونەها وی (گوتنا راستیه). واتە چ جوداهی نینه دناقهرا هەردوو سەردەمین بووری ونهۆ دا ژلاپی گوتنا ناخفتنا راستی و ئەو ئەنجامی ژێ دروست دیت.

گازیکرن کەسایەتیا(کاوی ئاسنگەر) (ئەژدهاک) و (زوحاک)

ل قیزه هوزاشان بەرهف گازیکرن کەسایەتین ئەفسانەیی دچیت، داکو دووباره زیندی بکەتەفه و ژ سەردەمی وان یی کەفن و بووری گازیکیەت وب هاریکاریا وان مەبەستا خۆ بەرچاکیەت؛ چونکی جۆره لیکچواندەکی دناقهرا ئەزموونا سەردەمی وان و ئەزموونا سەردەمی خۆی هەفچەرخدا دینیت، ژوان کەسایەتین هوزاشانی گەلەک دووباتی ل سەر گازیکرن وی کری، ئەوژی (کاوی ئاسنگەر) ه. کاوهی ئاسنگەر ل دەف ملهتی کورد سەمبۆلی دادخوازی وین برکنا زولم و زوردارین دەیت و هوزاشانی د بەرهمەنی خۆدا چەندین جارن نامازە بنافی وی دایه و تەکەز ژ کاروکاریا یی وی کرپه، هەروەکو د هوزانا (جەژنا نەورۆز)دا گازیکیەت و دینۆیت : رهوشا گەل هۆسا نامینیت.

د فان دیرین هوزانیدا کەسایەتیا (کاوی ئاسنگەر) هاتیە گازیکن، داکو هوزاشان ب ریکا وی دەبرینی ژ کەیف و خوشیا دلێ خۆ بکەت ل بەرامبەر جەژنا نەورۆزی، ئەوا ژ ئەنجامی زیرەکی و چاف نەترسیا قەهرەمان (کاوه) ل وی سەردەمی کەش پەیدا بووی و هەتا سەردەمی هوزاشانی بێ نەو و هەفچەرخ یا بەردەوامە و ب ریکا ئەفێ گازیکنی هوزاشانی گریدانەکا دناقبەرا هەردوو سەردەماندا دروستکری وجەژنا نەورۆزی ل ب دیمەنین شانویی بێن ل سەردەمی وینکچواندییەش چونکی بێ ب ئومیدە کۆل پاشەرۆزی هەمان دیمەن ددیروکا گەلنی کورددا جارەکا دی بێنە رویدان و رۆژین نوێن سەربەستی بێنە جەژن و خوشی. کچاوا نەورۆز دەستپێکا سالا نوێهە و مزگینیا بوهارو سەیرانییە وەسا ژێ مزگینیا ژیانەکا ئازدای و سەربەستی دەت. هوزاشان زاراقین شانوگەه و شانوفانان بکاردئینیت، ئەوژی ب فی مەرەمی کۆ شانوگەه ئەو دیمەنی پری خوشی و ئازادیه بۆ مللەتی کورد و شانوفان ژێ ئەو رژیە (بەسە) کۆ چ جار نەقیایە نەتەوئ کورد ئاگرئ نەورۆزی هەلکەن. لێ دەمی دیمەنان ل پێش چاقین خۆ دینین کچاوا ئەو مارین ل سەر ملی زوحاکێ ژناقبەرنە وەسا ئەف نەتەوێهە شیاپە ئەوانان و ژناقبەرن. هوزاشان بۆ ژناقبەرن وان بێ پر هیشی و ئومیدە. نمونەکا دی بۆ گازیکنرا هەمان کەسایەتی ئەوژی هوزانا (گەرماو) ه کۆ تیدا

گازیکن، ئەوژی دقان چەند دیرەکاندا بۆ نمونە دینێت

هەمی ئەفرۆ..

دەوو بوو کاوهی ئاسنگەر

تەفگەرەکا سازاندی..

ئاگرئ کورەها خوێ شاراندی.

ل جیانا کەش..

بەکەمین شۆرەشی..

ب چاکوچی پیرۆز..

کلۆخی زوحاکێ کرە کەندا خوینی

جیانا لێ کرێ گۆر (ل 65-66).

د ئەفێ پارچە هوزانیدا مەبەست ژ گازیکنرا کەسایەتیا (کاوی ئاسنگەر) ئەو نزیکیکنرا دەمی بوورئ کەفنه بۆ دەمی نەوێ هەفچەرخ، داکو ب ددەتە دیارکن کۆ شۆرەشا ئیکێ یا ئازاین و سەربەخووبوونی ب چاکوچی کاوهی دەستپێکرێه و ئەف چاکوچە بوویە ئەگەرئ ب دوماهیك ئینانا زولم و زورداریا زوحاکنی خوین میژ ل سەر مللەتی وەلکرا ئاگرئ ئیک ئینشاین فی شۆرەشینە و هەتا ئەفرۆ ژێ ئەف شۆرەشە یا بەردەوامە ول دەمی نەوێ هەفچەرخدا وەکو جەژنەکا نەتەوێهە دیمەنی دیتن. لێ د هوزانا (رژیا هۆف) دا هەمان کەسایەتی هاتیە گازیکن، بەلێ بریکا ئەو کارئ ل وی سەر دەمی کەش بێ رابووی، داکو گریددەت ب هەمان کارین دیمەنی

د فان دیرین هوزانیدا کەسایەتیا (کاوی ئاسنگەر) هاتیە گازیکن، داکو هوزاشان ب ریکا وی دەبرینی ژ کەیف و خوشیا دلێ خۆ بکەت ل بەرامبەر جەژنا نەورۆزی، ئەوا ژ ئەنجامی زیرەکی و چاف نەترسیا قەهرەمان (کاوه) ل وی سەردەمی کەش پەیدا بووی و هەتا سەردەمی هوزاشانی بێ نەو و هەفچەرخ یا بەردەوامە و ب ریکا ئەفێ گازیکنی هوزاشانی گریدانەکا دناقبەرا هەردوو سەردەماندا دروستکری وجەژنا نەورۆزی ل ب دیمەنین شانویی بێن ل سەردەمی وینکچواندییەش چونکی بێ ب ئومیدە کۆل پاشەرۆزی هەمان دیمەن ددیروکا گەلنی کورددا جارەکا دی بێنە رویدان و رۆژین نوێن سەربەستی بێنە جەژن و خوشی. کچاوا نەورۆز دەستپێکا سالا نوێهە و مزگینیا بوهارو سەیرانییە وەسا ژێ مزگینیا ژیانەکا ئازدای و سەربەستی دەت. هوزاشان زاراقین شانوگەه و شانوفانان بکاردئینیت، ئەوژی ب فی مەرەمی کۆ شانوگەه ئەو دیمەنی پری خوشی و ئازادیه بۆ مللەتی کورد و شانوفان ژێ ئەو رژیە (بەسە) کۆ چ جار نەقیایە نەتەوئ کورد ئاگرئ نەورۆزی هەلکەن. لێ دەمی دیمەنان ل پێش چاقین خۆ دینین کچاوا ئەو مارین ل سەر ملی زوحاکێ ژناقبەرنە وەسا ئەف نەتەوێهە شیاپە ئەوانان و ژناقبەرن. هوزاشان بۆ ژناقبەرن وان بێ پر هیشی و ئومیدە. نمونەکا دی بۆ گازیکنرا هەمان کەسایەتی ئەوژی هوزانا (گەرماو) ه کۆ تیدا

دینێت : -

کە هەزاران سالاً لەمەوبەر بە یادم هات،

هەر لە دوای پەیکەری کاوه سۆرامەوه،

هیشتا خوینی سەری زوحاک

لە سەر چاکوچەکەمی ماوه!!

کامە پەیکەر؟! کامە چاکوچ؟!

هەر لە جیگایان نەماون!!

بە دەستی ئەهریمەن شکاون!!

ئاقبستای ئاھۆرامەزداش سوتینراوه!!

جەلواش لە بیرم نەماوه!! (ل 105 – 106)

ل قێرە مەبەستا هوزاشانی ژ گازیکنرا کەسایەتیا (کاوه) ی فەگەراندە بۆ ناف ئەفسانەیین کەفنازین مللەتی کورد، ب تاییەتی بۆ داستانا (کاوی ئاسنگەر). چونکی قیایە ب ددەتە دیارکن هندی سال و سەردەم ب سەر رویدانین ئەفێ داستانێهە دەربازین، هەر ژیرا مە ناچیت، ژبەرکو رویدانەکا زۆرا گرنگە ددیروکا مللەتی کورددا

ئەنجامدان ژلاين كەسانين دەستەلاندەرە ل سەردەمى وى بىن ھەفچەرخ، ئەوژى دەمى دىئىت :

ژىئا ھۆف..

دەمى ئىپراتوران چوو.. رەفى و نەما

تە دۇى فرەھكەى تھوب و سنوران

تە دۇى ئافاكەى شوپرھان

ب ھەستى و كلۇخو سەران.

تە دۇى خوينى بىژى

خوينا گوندى و كاركەران

تە دۇى داستانا ئەژدەھاكى نوپكەى

ئەى ئەھرىمەن..

ل من نەشاشە ئەف دىمەن

دى چىاكىن كوردستانى

بۇ ھەو ھەنە كەنە گورستان (ل37)

ل فېرە ھوزاشانى بزاڧرە گازى كارى كەسايەتەكا نافدر ب زولم و زوردان دناڧ مللەتى كورددا بكتە، ئەوژى كارى كەسايەتيا(زوحاك)بە برىكا ئامازەكرن بۇ وى كارى ھۆڧ و درندانە ئەموى دژى مللەتى و بۇ دەستشەئىنانا بەرژەوئەندىن خوئين نايەت بكاردئىنا. ھوزاشانى فېايە جۆرە لىكچواندەنەكى دناڧبەرا ئەو كارى (زوحاك)ى ل بەرى ھزاران سالان بى رابووى وئەو كارى رژىئا بەعس بى رادبوو ل سەردەمى وى بى نەۆ ھەفچەرخ دروستبكتە، وەكو كوشتنا كەسەن بى گونەھ وخوين رشتنا گەنجان. مەبەستا ھوزاشانى ژى ئەو ھەو كو چ جوداھى نىنە دناڧبەرا دىمەن زولم وستەمكارى ل سەردەمىن كەڧن و بووریدا و دناڧبەرا ھەمان دىمەنان ئەمىن ل سەردەمىن نەۆ ھەفچەرخدا پەيدادىن، چونكى ھەمان دىمەن بىن دووبارە دىنەڧە ب تى كەسەن دىنە گوھورىن، لى بىن ب ھەمان كاروكريارا رادىن ل دژى مللەتى كورد. واتە گریدانا دەمى بوورى ل گەل دەمى نەۆبە برىكا گازىكرنا كارىن ھەڧبشك دناڧبەرا واندا ئەمىن ژلاين كەسايەتياشە دىنە ئەنجامدان، بەلى ل گەل فى چەندى ژى مللەتى كوردى بى دەنگ نايەت ل بەرامبەر ئەڧان كارىن بى وژدان، بەلكو ھەر پارچەك ژاڧا كوردستانى ھەى دى رابىتە سەرخۆ وىتە سەنگەر ل بەرامبەر ڧان كەسان و كارىن وان وناھىلىت داستانا زوحاكى دووبارە ل كوردستانى بىتە نوپەن

كرن و ھەر كەسەكى بڧىت دەست درىژىن ب ناڧا كوردستانى بكتە، دى فى ناڧى كەينە جھى مرنا وان ئانكو گورستانا وان. دىسان ژھوزانىن دىن تىدا كارى كەسايەتى ھاتىە گازىكرن، ھوزانا (چاكوچ)ھ تىدا ھاتىە :

ئاسنى پار..

د ناڧ كورھىدا بھوژى

ھىشتا سار نەبووئە و ھەرمە

ھىشتا رەق نەبووئە و نەرمە

ئىرۆ ل سەر سىندانىيە

چاڧەرنى چاكوچەكەيە

چاڧەرنى دەستەكى نوپە

داكو بىت.. چىكە شالوك و داس ناڧ دەستىن..

پالە و جۆتیار و مېرخاسان.

ئاگرى سەرى خوە دخت..

كوورھە شاريا،

برىنا دلى چاكوچى..

ئىرۆ ھەودا وئاريا.. ئاريا..

ب ھاوار و قېرى و گرى،

ل سەر گورى ئاسنگەى..

بۇ ھەرشاندا سەرى ئەژدەھاك و ئەژدەھاران(ل99). د ئەڧى پارچە ھوزانىدا ھوزاشانى پەنابرىبەر دروستكرنا جۆرە گریدانەكى دناڧبەرا دەمى بوورى و دەمى نەۆدا ب ھارىكار پەڧىن (پار، ھىشتا، ئىرۆ) و بۇ ئەڧى مەبەستى ژى ب گازىكرنا كارى كەسايەتەكا بېژو و مېرخاس ب درىژاھيا سەردەمان رابووى. ئەڧ كارە ژى (ئاسنگەرى)بە كو كارى كەسايەتيا بناڧ و دەنگ(كاوئەى ئاسنگەر)ھ. ل فېرە ھوزاشانى فېايە دىارىكەت كو مللەتى كورد بى چاڧەرنى كەسايەتەكا وەكو كاوئەى، چونكى مللەت ب ھەى چىنن جڧاڧىشە وەكو (پالە، جوتيار، مېرخاس) دنامادەنە بۇ ھەلگرتنا وى چەكى ل ژىر دەستىن كاوى ئاسنگەر دىنە دروستكرن، داكو شورەشا سەرىبەخوونى و ئازادىن پتر بى بىتە ئازراندن و شاراندن. مەبەستا ھوزاشانى ئەو ھەى ب دەتە دىاركرن كو شورەشا ئازادىن و سەرىبەستىن ژسەردەمى كەڧندا بى كاوى ئاسنگەر ھەتا نەۆ و ل فى سەردەمى ھەفچەرخدا يابەردەوامە ول

باشهروژئی زی دئی ههرا بهردهوامیبت نهوژی بریکا گازیکرنا کاری کهسایهتی. ل دهورانین (روژ) دا هاتینه گازیکرن ب ریکا خشتهکئی بهرچاقبکمین ههروهکو ل دوماهی زی دشین سهرجه می نهوان کهسایهتین ژلانی هوزانغان هشیار ریکانیفه خواری دیار :

میکانیزم و ههلوپستین گازیکرنا کهسایهتین د هوزانین (روژ) دا

گازیکرن ب ریکا ناھی			گازیکرن ب ریکا کاری			گازیکرن ب ریکا ناخفتی		
ل	هوزان	کهسایهتی	ل	هوزان	کهسایهتی	ل	هوزان	کهسایهتی
9	بوچی گهلؤ	سیابهند- خهج	16	دهنگهك ژ چوارچرا	قازی مهحمه	25	په بقا من	ئهفلاتون
23	جهژنا نهوورؤز	كاوه	23	جهژنا نهوورؤز	ئهژدههاك			
28	سیپیوست	كؤلومبس	49	هؤ فیلپازؤ	ئهژدههاك			
33	هیروشیا	چارلس سوینی	56	جهنگه..جهنگه	ئهژدههاك			
37	رژنیا هؤف	كاوه	83	هؤزان	هیثی بهرواری			
42	تیرهك فری	عهمی گوزئی-زین-مهمی نالان	96	پرا دهلال	ئهیا زاخولی			
45	ههسپ	خانی موکری- قازی- عهمی گوزئی	99	چاکوچ	كاوه-ئهژدههاك			
51	ستیرا گمش	جهگهرخوین	169	خام	سهبریا ههکاری			
53	گهلؤ چاوا ئەز تهنام	فههیل ئامیدی						
65	کهقالی نهوورؤزی	كاوه						
95	دیران	پیری شالیار						
101	دهنگهك هات من	یهلماز گۆنهی-دۆمۆس - بۆدلیر						
104	گهروماو	كاوه-ئاهورامهزدا						
107	شیخنی منؤ	شیخنی مههی						
110	بازاری من	کهمبلانی						
118	زینار	لهعلیخانا ههسهداغی- سادق- شرین- فههاد - سیابهند-خهج						
155	شاتؤ	كاوه						

					گالیو	راستییز	157
					هلاج	هلاج	158

د هوزانا گازیکرتیدا هوزاشان زیده تر ب رولی فهگیری رادیت دهمی باسی ل کهسایه تیا گازیکری دکهت.

4. دبواری گازیکرتیدا وهکهفهکا شیوهی یا ئاشکرا دناقهرا هوزانا ماسکی و هوزانا گازیکرنا کهسایه تیاندا ههیه، چونکی هردوو ژلانی پرنسیپیه دوو هوزانین گازیکرینه، بهلی ل گهل هندئ ژئ هندهک جوداهین ئاشکرا ژئ هه نه کو بوارین وهکهفهقی دناقهرا واندنا سنوردار دکهت وئین چهندی ژئ تابه تهنه ندین جودابوون وسه ره خوبونا هه ر ئیک ژوان ژیا دیتر بهرچاف دکهت، چونکی دهوزانا گازیکرنا کهسایه تیدا گازیکرنا هه فسه نگه بو هوزاشانی کو هوزاشان تیدا ل جهه کیه وکهسایه تیا گازیکری ل جهه کی دیدایه، واته روبه رکئی روئن وئاشکرا دناقهرا واندنا ههیه، بهلی دهوزانا ماسکیدا کهسایه تیا هوزاشانی یا وهکهفهقه بو کهسایه تیا گازیکری، چونکی هردوو پیکه ب ریکا هه لاندنی و تیکدا چونکی کهسایه تیا ماسکی پیکدین .

5. یا فره په یوهندی دناقهرا هوزاشانی وکهسایه تیا ماسکیدا هه بیت ودیت خالین جوداهین زیده تر بن ژ خالین وهکهفهقی، لی نهفه وانا یا وی چهندی نادهت کو هندهک روین فیکه فتنی د ناقهرا هوزاشانی و ماسکی ویدا نین و نهف فیکه فتنه ژئ د لهزه یا نه زمونیدا په یدا دیت، نهوژی فه گه ریانه ب شیوهی کی تیرو ته سهل بو خال و هه لوپستین هه فیشک د ناقهرا واندنا.

6. مه بهستا سه ره کیا هوزاشان هشیار ریکانی ژ میکانیزمین گازیکرنا کهسایه تین هوزانا خو، نهوژی بجهینانا مه بهسته کا سیاسی و شوره ش گیرانه یه، چونکی هوزاشانه کی پیگیر و شوره شگیر بوو، لهورا شیا به ب ریکا پرایا میکانیزمین گازیکرنا هه می سنورین دهی ده ربا زیکهت و وان کهسایه تیان بو خو به لبریزیت، نهوین خودان هه مان هه لوپست و نه زمونین ل سه رده می وی یی نهو و هه فچهرن. ئانکو جزه گونجاندنهک دناقهرا هه لوپست و نه زموننا کهسایه تین هاتینه گازیکرنا دناقهرا نه زموننا هوزاشانیا تابه تدا و کهتواری سه رده می هه فچهرخدا ههیه، ژبه رهندی ناراده کی نهف کهسایه تیه شیا به ده ریری ژ نه زموننا وی بکن، لهورا دینین

پشتی پراکتیکرنا میکانیزمین گازیکرنا ل سه ر کهسایه تین د هوزانین روژدا هاتینه گازیکرنا ژلانی هوزاشان هشیار ریکانه بو مه دیار بووه کو ژ سه رجه می (44) کهسایه تین گازیکری ب نهفی ریژا (%) ل خواری بهرچاف هاتینه پراکتیکرنا :

میکانیزمین گازیکرنا	هه مانا کهسایه تین گازیکری	ریژا %
ب ریکا ناھی	35	79,54
ب ریکا کاری	8	18,18
ب ریکا ئاخفتنی	1	2,27

نه نجام

1. هوزانا گازیکرنا هه یه کا هونه ریبه، هوزاشانی ب ریکا چهنه میکانیزمه کان ب وهرگرتنا کهسایه تیه کی رادیت ژ کلتوری یا تری ژ نهفسانی یا تری ژ هه ر بیافه کی دی بیت. هوزاشان د نهفی جوړی هوزانیدا خو ل پشت نهفی کهسایه تین نافه شیریت و بکه ته په رده داکو ب ریکا وی باخفت، بهلکو خوانده فان ب ئاسانی هه ست ب هه بوونا وی جوداهی وسه ره خو یا ژ کهسایه تیا هوزاشانی د ناف هوزانیدا دکهت. واته ل فیره هوزاشان ب تنی نهوی هه لوپستی کهسایه تین وهردگریت، نهوی ل گهل هه لوپست و کهتواری وی دگونجیت. نهفه ژئ دیننه نه گه ری دروستبوونا په یوهندی د ناقهرا هوزاشانی وکهسایه تیا گازیکرنا نهفه ژلایه کیفه و ژلایه کی دیشه د ناقهرا خواند فانی و کهسایه تیدا.

2. میکانیزمین گازیکرنا بو فه گه راندنا نه زمونه کا میژووی یادهمی بووری ب مه بهستا بهرچافکرنا نه زمونه کا هه فچهرخ دیننه بکارئینان. دیسان بو دیارکرنا په یوهندی دناقهرا ده می بووری وده می نهو، چونکی ده می بووری دناف ده می نهو دا دیت و په یوهندی کارتیکرنا و کاریکه ریونی دناقهرا واندنا ههیه.

3. د نهفی جوړی گازیکرنا کهسایه تیا هوزاشانی ب هه یه رنگه کی تیکه لی کهسایه تیا گازیکری نایب؛ چونکی هه ر ئیک ژوان ب ده کی خو یی تابهت دناخفت، ب فی چهندی ژئ وهرگر دی شیت جوداهین بختیه دناقهرا واندنا. هه روه سان دشین بیژین

9. احمد محمد على صوان، 2011، مكونات السرد في قصص الاكفال في سوریه نموذجي (1969-2000)، دار التكوين، دمشق، ص 29.
10. احمد زاوي، 2015، بنيه اللغة الحوارية في روايات محمد مفلح، أروحه الدكتوراه، جامعه وهران، كلية الآداب، اللغات والفنون، قسم اللغة العربية وديانها، ص 239.
11. سيروس ويرايش شيمسا، 1383، انواع ادبي، چهارم، چاپخانه تابش، نشر متبرا تهران، هـش، ص 173.
12. احمد محمد على صوان، مكونات السرد في قصص الاكفال في سوریه نموذجي (1969-2000)، ص 29.
13. كوير على جباره، تبثير الفواعل الجمعيه في الروايه،، ص 28.
14. هـمان ژيـدر، ل 29-31.
15. شغان قاسم حسن، 2011، رولي دهق دثافاكرنا دراما كورديدا، چاپخانه روشهـنبيـري، هـهـفلير، ل 75.
16. كوير على جباره، تبثير الفواعل الجمعيه في الروايه،، ص 29-31.
17. عبد الجبار عباس، السياب، سنه الكعب(؟)، دار الشؤون الثقافية العامه، بغداد، ص 176-177.
18. على عشري زايد، 1997، استدعاو الشخصيات التزايه في الشعر العربي المعاصر، دار الفكر العربي القايره، ص 13.
19. حمد سليمان، 200، الحركه النقدية، حول تجربه امل دقل الشعرية، دار البازوري العلميه للنشر والتوزيع، الاردن، ص 67-68.
20. هـمان ژيـدر ولاپـر.
21. Google translate.google.com.
22. شرنخ، عصام، استدعاو شخصيه المعري في الشعر العربي الحديث والمعاصر بين الواقع والتجريد.
- http : //www.uop.edu.joldownload/reseach/members/16istidpdf.3o/11/20111.
23. هـمان ژيـدر.
24. السلجاني، احمد ياسين، تقنيه القناع الشعري، كلية الاداب، جامعه صفاو. Http : //www.ghaiman.net/derasat/issue_o3/takniatalkina_3elsh3ri.html 30/11/2011
25. هـمان ژيـدر.
26. هلال، عبدالناصر، استكتميا التحول النصي وسلگه التأويل، قراوه اخري في الشعر السعودي المعاصر، ك 1، الانتشار العربي، بيروت، ص 31.
27. السلجاني، احمد ياسين، تقنيه القناع الشعري.
28. هـمان ژيـدر.
29. هلال، عبدالناصر، سنه الكعب(؟)، استكتميا التحول النصي وسلگه التأويل، قراوه اخري في الشعر السعودي المعاصر، ص 42.
30. محمد على الكندي، 2003، الرمز والقناع في الشعر العربي الحديث (السياب ونازك والبياتي)، ك 1، دار الكتاب الجديد، بيروت، ص 67.
31. احمد ياسين السلجاني، تقنيه القناع الشعري، كلية الاداب، جامعه صفاو.
32. البادي، حصه، التناص في الشعر العربي الحديث- البرغويي-نموذجا، دار كنوز المعرفة العلميه للنشر والتوزيع، 2009، ص 104-105.
33. هـمان ژيـدر، ل 107.
34. محمد على الكندي،، الرمز والقناع في الشعر العربي الحديث (السياب ونازك والبياتي)، ص 114.
35. حصه البادي، التناص في الشعر العربي الحديث- البرغويي-نموذجا، ص 106-107.
36. هـمان ژيـدر، ل 124-125 .
37. هـمان ژيـدر، ل 137-138.
38. هـمان ژيـدر، هـمان لاپـر.

هوزاشان هشير ريکاني د پراينا ميکانيزمين گزيکونا که سايه تين خودا بين سه رکهفتي بوو.

7. هوزاشان هشير ريکاني هردوو شيونين هوزانين گزيکوني (شيوني فهگيراني، شيوني ماسک) د ديوانا روژدا فهاندينه. نه فهی شيان و دهسته ليا هوزاشاني د فهاندنا هوزانيدا د هردوو جوړين هوزانا گزيکونيدا ديار دکته.

8. هوزاشان هشير ريکاني شايه ههتا راده يکي باش، هزره مندانه سه رده ري دکگل هه هه جوړين گزيکونا که سايه تيبان بکته ب تا يه هتي د ده پرينين جهناقني که سي دووي يا نزي د گزيکونا ناقين نه واندا دهسته کي بالا هه بوويه. له ورا دئ ديبين هوزاشان بهيج رهنکه کي تیکه لي که سايه تيبان گزيکري نه بوويه، به لکو چارچوف و سنورين خو ژي جودا کرينه. ديسان گزيکونا هوزاشاني بو فان که سايه تيبان نه بوويه نه گهر کو هه فريکا که سايه تيبان وي بکن؛ چونکي مه بهستا وي ژ گزيکوني نه دروستکرنا نه زموون و په يوه نديه کا نويه. نانکو ب ريکا هه فه يقيني هوزاشاني روويه ري سه ربه خو ييا خو تا که که سي پارا زيبه. هوسان که سايه تيبان گزيکري ب تني يا گوهدار بوو بو هه تشسته کي هوزاشاني دکوت .

9. ل دويش نه ژمارا کاري کو ل دويش ديوانا (روژ) دا يا هوزاشاني دا هاته نه نجمان ريتا هه ره زورا بکاريانانا گزيکونا که سايه تيبان ب ريکا نافني د ريزه نديا نيکيدا دهيت ول دويشدا گزيکونا که سايه تيبان ب ريکا کاري دهيت ول دو ماهيتدا گزيکونا که سايه تيبان ب ريکا ناخشتني دهيت.

په راويز و ژيـدرمان

- (*) نافني وي ياسين محمدهد هه سته، بين به ريباس ب(هشير ريکاني)، ل سالا (1961) ن ل گوندي (سندور- زاويته) ژدايک بوئه. ل سالا (1968) ل دهوک دهست بخواندن ب زمان کوردي کره، ده چوچين نامادها چاندينه. نهوژي به ريسن ريکخستنا (ل. ن. نازادي/ لقي 14 بين پ. دک) ل ميسل ونوکه بين ل ناميدن.
1. عبدالرحمن بسيسو، قصيده القناع في الشعر العربي المعاصر- تحليل القايره-، 1999، ك 1، دار الفارس للنشر والتوزيع، الاردن، ص 26.
 2. سجا داد، (1378)، فرهنگ اصکلاحات ادبي، چاپ دوم، چاپ ديدئ ور، انتشارات مرواريد، تهران، ص 201.
 3. كوير على جباره، 2012، تبثير الفواعل الجمعيه في الروايه، ك 1، دار الحوار للنشر والتوزيع، سوريه، ص 29-31.
 4. هـمان ژيـدر، هـمان لاپـر.
 5. عبدالرحمن بسيسو، قصيده القناع في الشعر العربي المعاصر- تحليل القايره-، ص 33.
 6. هـمان ژيـدر، ل 32.
 7. هـمان ژيـدر، ل 89.
 8. هـمان ژيـدر، ل 26.

39. هشیار محمەد حەسەن، هەلبەستین - رۆژ (1979- 1990)، 2006، ژ وەشانین ئیکەتیا
ئیسەرین کورد- تاپی دەوک،
هژمار (68).
- (*تیبینی / هەمی نمونە ژ هەلبەستین- رۆژ یاھوزاشانی نافیری هاتینە وەرگرتن وێ دیارکرا نا لاپەری
ھوزانی نیشانا(ل) هاتینە دانا.
40. کیوی خسروی، بہار 1391، فراخوانی شخصیت های دینی در شعر نزار قبانی،، فصلنامە
لسان مبین (پڑوھش ادب عربی)،
سال سوم، شماره هفتم، ص 25.